

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

Capvt XI. De iniuriis famæ & honoris, per detractionem & contumeliam,
deque neccessaria restitutione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

56
Res su-
perioris or-
dinis.

Secundò, Quia fama est res superioris ordi-
nis, quæ iuxta Regulam Caiet. & Nauari num-
quam est necessariò exponenda pro rebus infe-
rioris conditionis. Hinc enim fit, vt homo etiam
infimæ sortis non teneatur vitam exponere pro
maximis thesauris restituendis, vel fama, etiam
illustris hominis, reparanda.

Tertiò, Quia fama apud homines pecunia non
solet æstimari: & si quis eam sic æstimaret, præ-
optando pecuniam famæ, contra rectam ratio-
nem faceret; *melius enim est nomen bonum, quam
diuitia multa*, vt habetur Proverbiorum 22. quo
fit, vt etiam ad perfectionem pertineat pecu-
niarum renuntiatio; non tamen famæ & boni no-
minis; cum hæc ad ædificationem proximi, & rec-
tam officij administrationem pertineant. vide in-
frà cap. I. Dubit. I. 5.

Quartò, Quia quòd soli succedant legitimi,
legibus humanis est introductum; quæ non vi-

dentur obligare, sed omnino cessare, quando im-
minet tale dispendium.

Aduerte autem Primò, nos loqui de muliere
honestæ conditionis, & quæ pro tali passim habe-
tur: hæc enim propriè est bonæ famæ. Nam si su-
specta sit, vel adeò vilis, vt ipsius fama prudentum
iudicio parui sit pretij; putarem locum habere
posse sententiam Soti, famam iudicio prudentum
esse componendam cum æstimatione hereditatis:
quod tamen nõ admiserim de vera fama, qualem
honestæ conditionis & vitæ matrona possidet.

Secundò, si maritus sit vir valde bonus &
prudens, & pariter filius, ipsique rem silentio sint
compressuri, neque ideitò mulierem ofuri, aut
probris vexaturi; non censebitur se infamare,
quamuis crimen illis detegat. Vnde si hæ circum-
stantiæ adsint, & simul sit certa spes damni auer-
tendi, (quod sanè rarissimum est) tenebitur se
ipsa prodere.

C A P V T V N D E C I M V M.

De iniuriis famæ & honoris, per detractionem & contume-
liam, de quæ necessaria restitutione.

Completitur Dubitationes 27.

DUBITATIO PRIMA.

Quid sit fama & honor, & quo modo distinguantur.

Fama.

RESPONDEO, Iurisperiti sic de-
finiunt: *Fama est illa se dignitatis
status, legibus & moribus compro-
batus.* Ita habetur L. Cognitionū.
5. 7. de extraord. cognit. sed hęc
tantum bona fama describitur.

In genere sic describi potest: *Fama est multorum
existimatio de vita & moribus alterius.* Sermo etiam
de hisce & rumor, fama dici solet, nempe à
fando. sed potissimum consistit in ipsa opinione
& iudicio interno; estque duplex, *Bona, Mala.*

In quibus
fama bona
sua sit.

Nos hęc solum de bona agimus, quæ potissimum
consistit in opinione virtutis & sapientiæ (in
quibus etiam intelligo functiones ex his procedentes);
hęc enim duo sunt propria hominis bona,
ob quæ sola est laude dignus; secundariò au-
tem in opinione ingenij, eloquentiæ, nobilitatis,
roboris, pulchritudinis, potentiæ, opum, & si-
milium; quæ etiam magni æstimantur apud ho-
mines, qui & famam ex hisce quarunt.

Honor.

Honor autem nihil est aliud, quàm *testificatio
quædam excellentiæ alterius.* vt docet D. Tho. q. 103.
art. 1. ad 2. immediatè tamen est testificatio no-
stræ opinionis, de excellentiæ alterius, cum qua-
dam nostri submissione; & mediatè, ipsius excel-
lentiæ, nam signa externa immediatè significant
nostros conceptus & affectus; mediatè res ipsas.

Dupliciter
exhibetur.

Hoc autem fit vel verbis, vel signis. Verbis, vt
quando quis alterum honorificè compellat, vt sa-
pientem, eximium, magnificum, clarissimum, &c.
Signis, vt genuflexione, corporis inclinatione,
cessione primi loci, erectione statuæ, &c. qui enim
cupiunt honorari, nihil aliud optant, quàm talia
signa suæ excellentiæ exhiberi.

Excellentia autem, quam respicit honor, po-
tissimum consistit in sapientia & virtute (quæ
etiam sanctitas dicitur); hæc enim habent præci-
puam excellentiam. Deinde etiam in aliis perfe-
ctionibus & dignitatibus vel moralibus, vel rea-
libus à Deo communicatis, siue mediante ratio-
ne naturali, siue supernaturaliter. Sic potestas,
quæ est in Principibus Ecclesiasticis & sæculari-
bus, & quæ in Sacerdotibus, est honoranda; quia
est communicatio quædam diuinæ potestatis; di-
gnitas quoque principij, seu causæ, quæ est in pa-
rentibus: denique omnis perfectio rationalis na-
turæ; quia est participatio quædam perfectionis
diuinæ, est aliquo modo ratio honorandi, si ni-
hil aliud impediatur. Quod addo, propter *dæmones
& damnatos*: qui quia in malo obdurati, & om-
ni ignominia digni, nullo honore sunt afficien-
di. Denique id quod singularem quemdam ordi-
nem, vel vt effectus, vel vt instrumentum ad haf-
ce perfectiones haber, etiam est ratio honorandi.
Sic nobilitas & diuitiæ honorantur: nobilitas,
quia ex præclarè gestis orta est; diuitiæ, quia ad
opera præclara facultatem præbent, suntque vir-
tutis instrumentum.

3
Excellentia
in quibus
consistat.

4

Ex his patet differentia honoris & famæ. nam
fama est opinio virtutis, sapientiæ, & rerum
præclarè gestarum alterius: honor autem est te-
stimonium excellentiæ. Fama igitur consistit in
interna opinione; & dum exit in opus externum,
dicitur laus, vel vituperatio: honor autem con-
sistit in externa significatione nostræ æstimati-
onis de excellentiæ alterius, & submissionis no-
stri. vnde supponit opinionem excellentiæ, & in-
tentionem exterius per aliquod signum eam te-
standi.

5
Discrimen
honoris &
fama.

standi, (in quo signo consistit honor) idque idem, quia hoc excellentiæ est debitum. Hinc fit ut honor sit excellentius quid, quam fama: nam includit famam, seu opinionem excellentiæ, & præterea eius testificationem & manifestationem. Vnde merito Aristoteles lib. 4. Ethic. cap. 3. docet, *honorem esse maximum inter bona externa; cuius signum est, quia, ut ipse ait, Principatus & divitiæ, propter honorem sunt optabilia. sed de his plura infra cap. 36. Dub. 1. & 2.*

DVBITATIO II.

Quid sit detractio.

D. Thom. quæst. 37. art. 1.

6 **R**espondeo, est aliena fama occulta & iniusta demigratio seu violatio. Ita ab omnibus passim DD. definitur solet. Vbi adverte, duo requiri ad detractioem. Primò, ut aliquid dicatur, vel eo modo dicatur, ut alicuius famam & existimationem, quam possidet in animo alterius, & extinguere aut minuere valeat. Secundò, ut fiat occultè, saltem iuxta intentionem dicentis: si enim quis in præsentia alterius, famam detrahere intendat, iam non erit simplex detractio, sed *contumelia*, quæ dicitur vel aliis signis incoram violat alterius honorem: ut patet ex D. Thoma q. 72. art. 1. Vnde dupliciter differt detractio à contumelia. Primò, quòd detractio directè lædat famam; contumelia autem honorem. Secundò, quòd detractio fiat occultè, seu in absentia, sicut furtum; iuxta illud Ecclesiastæ 10. *Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit*: contumelia autem potissimum fit incoram. sicut enim honor non exhibetur nisi præsentì, vel absentì tanquam præsentì; (desiderat enim is qui honorat, ut honorato innotescat & opinio, quam de illius excellentia habet, & testimonium, quod exhibet) ita contumelia non fit nisi præsentì, vel absentì tanquam præsentì. Vnde patet, detractioem ceteris paribus esse minus peccatum, quàm contumeliam; tum quia minus bonum aufert; tum quia est minus contra alterius voluntatem. nam occultè & altero nesciente aufert famam, sicut fur pecunias; quod est signum, ipsum reuereri eum cui nocet. sed contumelia, quasi vi illata, honorem aufert scienti & actu renitenti, sicut raptor pecunias.

8 Notandum est, Detractionem fieri octo modis, ut colligitur ex D. Thoma: quatuor directè, & quatuor indirectè. Directè Primò, imponendo crimen falsum. Secundò, amplificando crimen verum. Tertio, pandendo crimen occultum. Quarto, sinistrè interpretando alterius factum: qui quartus modus, quatenus in animo alterius per tuam interpretationem lædis bonam opinionem quam ipse de proximo conceperat, vel ingeneras pravam; pertinet ad detractioem: ut verò in animo tuo sic iudicando temerè, proximo iniuriam facis; ad temerariū iudicium. Indirectè Primò, negando rectè facta, vel dotes alterius. Secundò, ea extenuando. Tertio, tacendo bona alterius eo loco & tempore, quò tuum silentium alij interpretabuntur tacitam vituperationem. Quarto, simulatè vel frigidè laudando: ut quando quis simulat se velle laudare aliquem, & tamen nihil affert laude dignum. Nam ut Phaurinus apud Gellium lib. 19. Noctium Attic. cap. 3. ait, *Peius est frigidè laudare, quam aperte reprehendere.*

DVBITATIO III.

Quale peccatum sit detractio.

D. Thom. art. 2. & 3.

Notandum est, Non esse detractioem, si quis servato ordine correptionis fraternæ, patefaciat testibus vel Superiori crimen fratris ut emendetur; quia non est iniusta famæ læsio. Nam pro bonis superioris ordinis, licitè exponuntur bona inferiora; ut pecunia pro vita corporali, & fama pro salute spiritali. Ut autem sit detractio, requiritur ut iniuste fama lædatur, quod dupliciter fieri potest. Primò, directè intentione. Secundò, indirectè.

Nunc, Dico Primò, Si directè intendas famam alterius lædere, erit formalis detractio; ex genere suo peccatum mortiferum, gravius quidem furto, (quia lædit proximum in bono, quod pecunia est præstantius) sed leuius homicidio (quia illud bonum est minus præstans quàm vita,) & leuius adulterio; quia adulterium triplicem malitiam continet: nempe contra bonum prolis, contra sanctitatem matrimonij, & contra ius coniugis, ut supra ostensum est.

Dixi, *ex genere suo*, quia ratione exiguitatis materiæ, in qua quis intendit famam alterius lædere, potest esse veniale; ut si de industria aliquam parvam imperfectionem alterius narres.

Similiter, ratione materiæ vel circumstantiarum fieri potest, ut aliquod furtum sit gravius aliqua detractioe, & aliqua detractio adulterio: infamate enim graviter aliquem Ordinem Religiosum, vel Prælaturam Ecclesiasticam, peius est peccato adulterij. Inter omnes detractioes ea est pessima, quæ fit per libellos famosos; tum quia ad plurimos permanat; tum quia ægerimè potest aboleri, cum auctor nequeat prehendi. Vnde morte punitur & qui libellum famosum sparsit, & qui inuentum vulgauerit; ut patet L. vnica, C. de famosis libellis.

Dico Secundò, Quòd si non intendas lædere famam, sed ex quadam loquacitate narres peccata vel defectus alterius, est detractio materialis; quia læsio alterius non est directè volita: est tamen peccatum mortiferum, si id, quod narratur, graviter proximi famam lædat. Ratio est; quia etiam expressè non intendas lædere; tamen intendis implicite, dum vis illud vnde per se læsio sequitur.

Dico Tertio, Si id quod narratur, parum lædat, erit veniale. hinc fit Primò, ut narrare defectus veniales proximorum, nõ sit nisi veniale: ut docet D. Anton. p. 2. tit. 8. c. 4. & Silu. v. Detractio, n. 2.

Ratio est, quia cum nemo ferè ab his sit liber, non notabiliter lædunt famam; nisi forte conditio personæ talis esset, ut in ea huiusmodi defectus censeantur magni momenti; ut si quis diceret de viro gravi & religioso, esse mendacè, id est, crebrò mentiri: nam dicere illum semel vel bis mentitum, non esset mortale; quia non ideò amitteret famam. Secundò, ob eandem causam ordinariè nõ est peccatum mortiferum, reuelare defectus naturales; (nisi inde aliquod notabile damnū sequatur) siue illi defectus sint animi; ut si dicas quempiam esse ignarum, parvi iudicij, parvi ingenij: siue corporis; ut esse cæcum, gibbosum, &c. Idem locum habet in defectibus natalium, ut si quis dicat esse filium Clerici, natum ex adulterio, & similia: ut defectus docet

10

Est peccatum mortiferum.

11

Libelli famosi.

12

13

Defectus veniales narrare.

14

Defectus naturales.

Natalium defectus.

docet

Detractio.

7
Differt à contumelia.8
Fit octo modis.

15 docet Pet. Nauar. lib. 2. c. 4. num. 307. & insinuat Nauarr. c. 18. n. 24. nisi forte propterea putaretur valde in animo eorum, quibus dicitur, contem-
 16 nendus. Ratio est; quia ob hæc non censetur quis infamis. Si tamen in faciem hæc & similia, præ-
 fertim viro honorato, dicantur conuictiandi causa, erit peccatum mortale; quia censetur notabilis contumelia; secus si vilis sit conditio; nisi forte grauem mærorem inde putetur concepturus. Ter-
 17 tiò, Quando ratione conditionis personæ, peccata, etiam mortifera, non censentur notabiliter lædere famam; non est peccatum mortale, horum reuelatio: vt si quis dicat, militem commisisse duellum, habere concubinam, decessisse puellam: vel, adolecentem esse prodigum, deditum amori-
 18 bus. Quarto, Idem dicendum, si generalibus nomi-
 minibus peccatorum mortalium aliquem infames; vt si dicas, esse superbium, auarum, iracundum; vt docet Siluester Detractio n. 2. ex D. Anton. supra. Ratio est, quia hæc nomina ordinariè non ita accipiuntur, vt sonent peccata mortalia; sed vt naturalem inclinationem, vel veniales defectus denotent. Fieri tamen potest, vt ratione dignitatis personæ, de qua dicuntur, vel quia putantur accipienda pro grauibus vitijs, sit in his peccatum mortiferum. vide Nauarr. cap. 18. n. 24.

Generalia
victorum
nomina.

DUBITATIO IV.

Utrum auditor detractoris peccet mortaliter.

D. Thom. art. 4.

19 **R**espondeo & Dico Primò, Qui ita audit vt inducat vel excitet ad detrahendum, non minus peccat quam ipse detractor, sed potius magis: similiter qui detrahentem verbis vel gestibus animat ad prosequendum. Ita D. Thom. a. 4. & alij. Quod magis peccet, probatur; quia non solum ipse in se peccat affectu detractionis, sicut detractor, sed etiam alteri est causa detrahendi. detractor enim solum est auctor sui peccati, ille verò & sui & alterius: vnde tenetur ad restitutionem, nisi detractor ipse restituat. In hoc casu locum habet quod ait Bernardus lib. 2. de confid. sub fine: *Detrahere vel detrahentem audire, vtrum horum detestabilius sit, non facile dixerim.*

20 **D**ico Secundo, Qui audiendo detractorem, lætatur, nõ tamen inducit nec animat ad continuandum, peccat mortifere contra charitatem (vt qui alieno malo lætetur) & etiam contra iustitiam, quatenus gaudet eo opere, quo alteri iniuste damnum datur: non tamen tenetur ad restitutionem, quia non est causa damni.

Dices, Tenebatur impedire, & non impediuit: ergo est causa. Respondeo, Non tenebatur obligatione iustitiæ, sed solum charitatis. vnde saltem non est causa per iniuriam.

21 **A**duerte tamen, Si quis solum delectetur eloquentia detractoris, vel curiosa cognitione factorum proximi; non tamen desideret, vt ille detrahat; non esse peccatum mortale: sed tunc solum, quando vel delectatur damno proximi, (quod non potest prouenire nisi ex aliquo odio) vel ita delectatur eloquentia vel curiosa cognitione, vt placeat ei quod alter detrahat. Nam vt Apostolus ad Rom. 1. ait: *Qui talia agunt, digni sunt morte,*

Ex curio-
sitate au-
diens.

non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

Dico Tertio, Qui nec inducit, nec lætatur, tamen audit, nec resilit, cum possit, aliquando peccat venialiter, aliquando mortifere. Mortifere peccat, si infamia sit grauis, & facile possit eam impedire, nec putet eam alia ratione auertendam; vel breui recuperandam. Ratio est; quia charitas obligat, vt graue damnum proximi, quod ipse iniurus patitur, impediamus; si commode possumus. Vnde si sit Superior, qui ex officio tenebatur impedire proximi infamiam, obligabitur ad restitutionem, in defectum inferioris. Venialiter peccat Primò, si detractio est leuis. Secundò, si est quidem de re graui, tamen solum sit apud vnum, vel vt summum duos, qui rem omnino silebunt, tunc enim nõ censetur notabilis infamia, ita Caiet. 2. 2. q. 73. a. 2. dub. 1. Cordub. q. 2. conclus. 5. Pet. Nau. lib. 2. cap. 4. nu. 334. sed hæc sententia non est ita vniuersè amplectenda, vt infra dub. 11. dicitur. Tertio, si nimia verecundia vel animi pusillitate non audeat resistere. ratio est; quia tunc valde difficile est efficaciter impedire: vnde tunc non tenetur, saltem sub peccato mortali, nisi forte infamia esset valde atrox, vel graua incommoda putaretur paritura. tunc enim deberet sibi vim facere, excusata verecundia, & modestè contradicere. Quarto, Si putet detractorem sponte reuocaturum vel emendaturum quod dixit, idque breuè & efficaciter: quod vt faciat, adhibenda correptio fraterna, si opus sit. Quintò, Si putet auditores non credere. Nullo autem modo peccas, si vel non putes profuturam tuam monitionem, vel metuas aliquod magnum damnum; vt contumelias, verbera, vel si rationabilis verecundia obster; vt si sis famulus, vel nullius auctoritatis. debes tamen tunc, si commode possis, vel discedere, vel faciem tristiorè ostendere, vel sermonem aliò diuertere: nam hac ratione impeditur, vel saltem minuitur detractoris sermo; iuxta illud Prouerb. 25. *Ventus aquilo dissipat pluuia, & facies tristis linguas detrahentium.* vide Chrylost. Hom. 3. ad populum, à medio vsque ad finem: Bernard. Sermon. 24. in Cantica, & Sermon. de triplici custodia, manus, linguæ, cordis.

21
Non resi-
stens.

22
Quando
sit venia-
li.

23

DUBITATIO V.

Utrum audita, vel alia quelibet referens absque a seueratione & dubitanter, peccet mortaliter, & teneatur restituere.

24 **R**espond. & Dico Primò, Non esse peccatum mortiferum si ita referat, vt ei probabile non sit vilam inde infamiam orituram, eò quod alij non sint credituri. Ita Scotus d. 15. q. 4. Nau. c. 18. n. 50. & multi alij D. D. Ratio est; quia tunc non est probabile periculum damni proximo.

Notandum tamen, Si crimen esset valde graue, vt hæresis, proditio, præpostera libido; & verisimile esset, ex narratione auditoribus malam suspensionem suborituram, posse esse peccatum mortiferum; quia talis suspicio videtur esse magnum malum, respectu honestæ personæ.

Dico Secundo, Si quis audita referat coram iis, quos probabile est ex sua leuitate credituros; etiam si ex lenitatis ipsæ sufficientem occasionem ad id minimè dederit, peccat mortifere contra charitatem, non tamen

24

25
Si ex leni-
tate puten-
tur credi-
turi.

L

tamen contra iustitiam; ac proinde non tenetur ad restitutionem. Quod mortifere peccet, probatur; quia qui aduertit, ex suis dictis vel factis alii grauius laedendū, siue in fortunis, siue in fama, siue in corpore; tenetur ex charitate abstinere, si commodè possit; quamuis id ex alterius culpa prouenturam videat. Quisque enim tenetur impedire notabile damnum proximi, quantum commodè potest, & maximè quod sui occasione proueniret. Quod autem non tenetur ad restitutionem, docet expressè

26 Caiet. q. 73. a. 3. cum ait, eum, qui audita refert, non teneri ad restitutionem. & Nau. c. 18. n. 48. ubi dicit, non teneri, qui non dedit iustam causam credendi. Adrianus in 4. q. de restit. famæ, in fine. Sil. v. Detractio, q. 4. & aliquot alij DD. Ratio est; quia non est causa efficax damni, sed merè per accidens ex ipsius narratione sequitur: non enim eius narratio est talis, ut idonea sit fidem facere; sed quod illi credant, id prouenit ex illorum lenitate vel malitia. Vnde is qui narrat audita ab hominibus parum fide dignis, indicans suis auctoribus, non tenetur ad restitutionem, etiam si auditores ex sua leuitate credant: imò etiam si id malo animo faceret: quia intentio nocendi non obligat ad restitutionem, quando opus ex se non est damnosum, ut supra cap. 7. dubit. 2. dictum est.

27 Dico Tertiò, Qui refert audita eo modo, vel nominatis iis auctoribus, ut audientes meritò possint induci ad opinandum malum de proximo, peccat contra iustitiam, & tenetur ad restitutionem. Ita Sorus l. 4. de Iust. q. 6. a. 3. circa quartum argumentum. Probatur; quia dat sufficientem causam aliis malè opinandi, ex qua, mala opinio recipi sequitur: ergo, &c. Antecedens probatur Primò, Quia si absolutè diceret Petrum comisisse adulterium, & alij crederent, peccaret contra iustitiam, & teneretur ad restitutionem: atqui quando eo modo narrat, vel eo auctore, cui meritò aequè sit credendum atque ipsi, non minùs efficaciter inducit audientes ad sic opinandum, quàm si ipse ex se asserteret: ergo, &c. Secundò, Quia inducere alterius testimonium, est adferre argumentum non exigui ponderis ad persuadendum: ergo, &c.

DUBITATIO VI.

Vtrum sit peccatum mortale, infamare seipsum.

29 Caietanus q. 73. art. 2. & in Summa v. Detractio, existimat esse peccatum mortiferum contra iustitiam, se infamare; quia censet hominem non esse dominum suæ famæ. Vnde colligit Primò, esse grauius peccatum se infamare quam proximum; sicut grauius est se occidere, quàm proximum: in qua sententià videtur etiam esse D. Aug. l. 1. de Ciuit. c. 20. Secundò, hominem teneri ad restituendum sibi famam. Sed communis sententià est in contrarium; pro qua

30 Dico Primò, Seipsum infamare, ex genere suo non est peccatum mortiferum, neque contra iustitiam, neque contra sui charitatem. Ita Sorus l. 5. q. 10. a. 2. Nau. c. 18. num. 27. & 61. & alij passim. Probatur non esse contra iustitiam; quia homo est dominus suæ famæ, sicut luarum opum, ut supra cap. 4. dubit. 1. dictum est: ergo illam dissipando, nulli facit iniuriam; (sicut neque dissipando aha bona) siue id fiat reuelando crimen verum, siue

crimen falsum sibi imponendo. quæ enim lex iustitiæ obligat illum, ut retineat bonam existimationem in mentibus hominum?

Non esse etiam contra charitatem, Probatur Primò, quia charitas non obligat hominem ad bona huius vitæ, quæ extra nos sunt, comparanda vel conseruanda; nisi quatenus sunt necessaria ad bona spiritualia vel nostra vel proximorum: ergo non obligat ad famam conseruandam, si ipsa secundum se consideretur.

Secundò, Quia prodigalitas, quæ versatur in bonis externis, ex genere suo non est peccatum mortiferum, aut contra charitatem: sed solum veniale contra liberalitatem: ergo eum cum fama sit etiam quoddam bonum externum, eius profusio non erit contra charitatem, sed solum erit quedam prodigalitas.

Dico Secundò, Ratione tamè alicuius circumstantiæ, nempe damni, quòd nobis vel aliis contingit ex nostra infamia, potest esse peccatum mortale, se infamare. Est communis DD. Primò, Si ex mea infamia sequatur notabile scandalum, vel mihi, vel proximo. Mihi quidem, ut si ex infamia redderet effrenatio ad peccandum. Sed existimato fieri, ut ex hoc capite infamare se, sit peccatum mortale; quia ordinariè est occasio remota. Proximo verò, ut si ille sciens me aliquando tale peccatum admisisse, inde occasione acciperet idem patrandi: quamuis & hoc fortassis ratio vsu veniat, præsertim si cum dolore vel vituperatione crimen meum commemorem. Secundò, Si inde mihi imminet periculum vitæ, ut si dicam me occidisse parentem Petri, vel violasse eorum: hoc enim non solum est famæ, sed etiam vitæ profusio; & est alteri dare occasionem peccandi. Tertiò, Si mea fama sit necessaria muniti quod gero; ut si sum Episcopus, Pater, Abbas, Prior: tunc enim peccabo contra iustitiam.

31 Aduerte tamen, in hoc casu se infamare, aut famam suam negligere, non esse per se contra iustitiam; sed velle munus Prælati cum hac infamia, qua factus est ineptus, retinere. Vnde si quis vellet deponere officium, aut nouis virtutum exercitiis infamiam vincere, ut muniti non oblit, non erit hac ex parte contra iustitiam se infamare, aut famam negligere, ut docet Sorus l. 4. q. 6. a. 3. ad 4. Quartò, Si mea infamia redundat in alios, v. g. in liberos, in familiam, in Ordinem religiosum. est enim magna infamia liberis, (præsertim in Hispania & Italia) habuisse parentem hæreticum; præterquam quòd fiant inhabiles ad officia, & beneficia: & familiæ honestæ infamia est, esse aliquem in ea proditorem patriæ, sodomitum, latronem, vel qui publico supplicio sit affectus: Ordini religioso, habere Religiosum impuræ vitæ, ebriosum. In his igitur & similibus casibus, plerumque erit peccatum mortale seipsum infamare: tum quia notabiliter existimatio aliorum læditur, tum quia grauius merore afficiuntur. Vtrum autem sit contra iustitiam, dicendum infra dubit. 23.

DUBITATIO VII.

Vtrum possit quis sibi falsò crimen imponere, ad vitanda tormenta, præsertim si ob id esset extremo supplicio afficiendus.

32 Caietanus verb. Detractio, & quidam alij, negant id licere, etiam si hoc modo possit mortè euadere,

quadere, eò quòd homo non fit suæ famæ dominus. Sed hoc fundamentum neque verum est, vt supra ostensum; neque si verum esset, quidquam efficeret: quia etiam si non esset dominus suæ famæ, tamen ad vitæ suæ vel proximi conseruationem, posset sine omni peccato crimen occultum, quod verè cõmisit, pandere; & sine peccato mortali crimen, quod non commisit, sibi falsò imponere. Ratio est; quia rectus ordo habet, vt bona minoris momentu exponantur conseruandis maioribus: (sic enim naturæ impulsu pars exponitur ad conseruationem totius) ergo pro conseruatione vitæ tuæ potes famam perdere, etiam si famæ non sis dominus. Idem dico de vita proximi; quia licitum est pro illo vitam exponere: ergo multò magis famam; præsertim cum fama sit bonum recuperabile. Vnde respondeo &

35
Ob leuia
tormenta
non licet
imponere
sibi falsum.

Dico Primò, Ad vitanda tormenta leuia falsò sibi crimen imponere, ob quòd morte sit plectendus, est peccatum mortiferum. Ita Sotus lib. 5. de Iustit. q. 10. ar. 2. estque communis sententia DD.

Probatur Primò; Quia quisque tenetur suam vitam conseruare & tueri, etiam cum aliquo dolore & incommodo, maximè quando mortem non est commertus. Secundo; Quia in hoc casu censeretur sibi sponte mortem immeritam accerere, & seipsum quodammodò occidere, sine causa dando occasionem suæ mortis.

36
Pandere
verum.

Dico Secundo, Non tamen erit peccatum mortiferum, si ob huiusmodi tormenta pandas verum tuum crimen occultum, etsi ob id morte sis plectendus. colligitur ex Scoto d. 15. q. 3. vbi dicit: *Expediret anima homicide vt solueret per passiones voluntarias vel patienter susceptas; vt scilicet occideretur pro homicidio.* vbi indicat, expedire vt se offerat Magistratui puniendum. Idem tenet Pet.

37
Sibi procurare mortem commertam.

Nauarra l. 2. c. 4. nu. 134. Probatur; quia iste meritis est mortem: ergo potest eam sibi optare & procurare, si bonum finem propositum habeat, nempe vindictam suorum scelerum, exemplum publicum, & vt abrumper peccandi consuetudinem, quam alia ratione sibi non videtur posse deferere; denique vt bene se disponat ad mortem. nam alioquin est in periculo ne subito pereat imparatus. Ob has causas sine omni peccato videtur se posse iudicio sistere, & crimen aperire: ergo idem poterit in tormentis. Neque dici potest, eum hie peccare contra charitatem; tum quia maius bonum sibi propositum habet, quàm sit vita, ob quòd vitam optat deferere; tum quia si alius, qui criminis esset conscius, illum accusaret, ob bonum publicum, eiusque salutem, non peccaret contra charitatem: ergo nec ipse.

38
Si animi
mollitie.

Notandum tamen, si quis mollitie quadam animi, quòd parua tormenta nequeant perferre, crimina sua occulta proderet, non excusari à peccato; quamuis putem non fore mortiferum, nisi forte per accidens, ratione alicuius magni damni inde secuturi; vt est infamia familiaris, scandalum publicum, & similia.

39
Si non sequatur graue incommodum.

Dico Tertio, Ad vitanda leuia tormenta, confiteri crimen suum occultum, vel imponere sibi falsum, non est peccatum mortiferum, si nullum aliud grauius malum inde metuitur. Sequitur ex dictis; quia quisque famæ suæ est dominus: ergo sicut eam sine causa prodigere, ex genere suo non est mortale; ita multo minus mortale erit, si ob ali-

quam causam, licet non omnino iustam & parem, eam prodigat.

Dico Quarto, Ad parentem vel amicum à morte vel tormentis magnis eripiendum, non est per se peccatum mortiferum, absque iuramento sibi crimen falsò impingere, quando in quaestione non proceditur iuridicè. Probatur, quia possum sine peccato mortifero mihi crimen falsum imponere, ad vitanda tormenta, si nihil aliud mali inde timeatur: atqui interitus amici vel parentis æquiualeat magnis doloribus; ergo, &c. Imò si parens vel amicus sit omnino inculpatus, nec sit alia via mortis illorum auertenda; videtur non esse peccatum, etiam se morti offerre illorum loco: quia nemini fit iniuria; & aliàs licitum est, vitam pro parente & amico exponere, vt docet Toletus l. 5. cap. 6. & Sotus lib. 5. de Iust. q. 1. art. 6.

40
Ad liberandum
amicum.

Dixi, *Si iniuste procedatur*; quia si iustè procederetur, peruerterem iustum iudicium, & facerem iniuriam Iudici & accusatoribus & Reipub. vnde sine dubio esset graue peccatum mortiferum.

Dico Quintò, Ad vitanda tormenta valdè graua, quibus meritò possis celerem mortem præoptare, non peccas mortiferè, si crimen falsum tibi imponas, quauis certò ob id sis morte plectendus. Est contra Nauarrum & quosdam alios. sed ita tenet Angelus v. Detractio. n. 6. Siluest. eodem, q. 3. Sotus supra. Toletus l. 5. c. 66. & multi recentiores hoc tempore. vnde hæc sententia est tenenda; fauet enim multis miseris, qui alioquin non solum corpore, sed etiam anima perirent, confitendo crimina falsò contra conscientiam, quæ non audent reuocare metu tormentorum.

41
Si mors inde impendat.

Probatur Primò; Quia non tenetur homo cum tanto cruciatu vitam tueri, ne alius eam eripiat, sicut non tenetur permittere sibi tibiam abscindi cum tanto dolore; non enim (ait ille) tanto dolore digna est salus.

Secundo, Quia si tunc fateri crimen, de quo falsò accusatur vel interrogatur, esset peccatum mortiferum, vel id idè esset, quòd sit mendacium perniciosum, vel quòd sit peruersio iudicij; atqui non est perniciosum, quia neque alteri adfert ali-quod malum, quòd tanti sit, vt ille ex charitate aut iustitia teneatur illud eum tanto incommodo suo auertere, vt suppono. Neque etiam sibi infert malum, quòd notabiliter præponderet ipsis tormentis; nam crimen fatendo, breui morte longam mortem redimit, vel potius multas mortes vnica simplici commutat: talia enim tormenta pati, est longa quadam & multiplice morte mori. Neque etiam est peruersio iudicij propriè; quia nec peruertit Iudicem vt faciat contra officium, nec accusatorem, nec testes, mendacium enim in iudicio, si cum nullius fit iniuria, non est peccatum mortiferum; vt si Petrus à me exigat in iudicio 100. aureos; & ego iuridicè interrogatus, ad vitandas lites, fatear me debere, non pecco mortiferè; imò ne venialiter quidem, si commoda ratione me à mendacio iudicem. Neque etiam facit iniuriam Iudici aut Reip. quia non ducent hoc sibi iniuriæ (sicut si negaret crimen verum) sed potius commiseratione mouerentur, si scirent.

42

Tertio, Vel interrogatur secundum Iuris ordinem per tales torturas, vel contra illum ordinem. Si cõtra, non ipse Iudici, sed Iudex ipsi iniuriã facit. Si secundum ordinem Iuris, adhuc Iudici non facit iniuriam, fatendo crimen falsum; quia non

43

teneretur Iudici cum tantis tormentis suam innocentiam probare.

44 Dices Primò, ex Nauarro cap. 18. nu. 19. Talis homo moraliter loquendo se interficit: ergo peccat.

Non se interficit. Respond. Nego illum se interficere: non enim physice, vt pater; neque etiam moraliter (sicut is, qui sine iusta causa se conicit in certum periculum mortis, dicitur sibi causa mortis) quia iustam causam habet, ob quam se interficiendum exponit; sicut si quis se exponeret hostium telis, vt grauissima tormenta ab illis inferenda euaderet, non se occideret. Imò si honesta persona ro-

45 garet eum qui illa nefando modo vellet abuti, vt ipsam potius interficeret, non censeretur homicida sui, quamuis fortè alia ratione peccaret: ergo neque hic est homicida sui, fatendo tale crimen. Quod confirmatur; quia si rogaret Iudicem, vt se interficiat potius, quam ita torqueat; non censeretur homicida sui.

46 Dices Secundò, Ergo etiam poterit alteri sine peccato mortifero falsum crimen imponere, vt tormentis se eximat.

Alteri falsum crimen impingens. Respondeo, negando consequentiam; quia non est dominus, nec eam habet potestatem in famam alterius, quam in suam, præsertim contra veritatem: vnde faciet illi grauem iniuriam, si inuito falsum crimen impingat; quæ iniuria non habet locum, dum sibi impingit.

47 Admitto tamen, non fore mortiferum, si illi constet, id non esse contra alterius voluntatem; vt si procul abesset, nec quidquam illi periculi immineret, essetque tanta amicitia alteri coniunctus, vt non sit dubium, quin æquo animo sit laturus.

48 Dico Sextò, Qui hoc modo vi tormentorum falsus est crimen falsum, ob quod erit morte plectendus, non tenetur illud postea reuocare, quamuis antea periurio illud confirmasset, si prudenter metuit se rursus ad tormenta raptum iri (vt ordinariè fieri solet;) sed potest sine peccato mortifero in eo persistere & mori. Ita Angelus, Sotus, & alij. Patet ex dictis, præterquam illud de periurio, quod nunc probatur; quia etsi peccauerit mortiferè, quando periurio confirmauit, tamen postea non tenetur retractare. Ratio est; quia periurium iam transit, & non retractando, nemini facit iniuriam: retractando autem, culpam periurij delere non potest, sed coram Deo pœnitendo, quod potest facere absque externa reuocatione: læcus est de periurio, quod in detrimentum alterius cedit; hoc enim debet reuocari.

49 Petes, Vtrum teneatur ea quæ sibi imposuit retractare, saltem in extremo vitæ, cum iam iam est occidendus? Ita enim docet Siluester supra ex Panormitano. Sed verius est non teneri, si ea reuocatio nihil prodesset, sicut ordinariè nihil prodest.

50 Dico Septimò, Si Religioni vel familiæ, ex confessione falsi criminis sequeretur grauis infamia, prudenter expendendum, vtrum tormenta ipsi infamiæ præponderent, an contra: nam fieri potest, vt tanta sit illa infamia, vt potius tenearis quæuis tormenta perperci, quam illam tibi cum tanto aliorum damno irrogare. v.g. si inde bonum publicum notabiliter laederetur, si aliqui idè in hæresim lapsuri, &c.

D V B I T A T I O V I I I.

Vtrum ad vitanda grauius tormenta, possis alterius peccatum occultum, vel aliud secretum pandere, præsertim si ipsi inde mors imminet.

51 **R**espondeo & Dico Primò, Posses te ob hanc causam illud aperire, si nullum aliud incommodum alteri, quam infamiæ impendat. Ita docet Nauar. c. 18. num. 54. & alij passim. Probatur; quia non teneor alterius famam cum tanto meo incommodo seruare, sicut nec alterius pecunias, si eas apud me occultatas habeam.

Dices, Hoc non solum est non conseruare famam, sed etiam posituè auferre; quod non licet. *Aperire occultum.* Respondeo, Id eo casu non esse posituè auferre; quia non intendo auferre opinionem bonam, quam de ipso habent, sed solum id quod latebat occultum in mente mea, profero per signa in lucem, ad quod ius habeo; eò quòd ille reuera hoc crimen fecerit, & ego illius cognitionem sine ipsius iniuria sim assecutus. Sicut enim, si epistola, quædam secreta tua continens, apud me recondita foret, possem eam proferre ad vitanda grauius tormenta; ita etiam si tua secreta in mea cognitione recondita sint, possum ea proferre in lucem, vt aliquod graue incommodum euitem, etiam si inde sequatur, vt alij de te malam opinionem concipiant, & bonam è mentibus suis excludant; ad hoc enim permittuè solum me habeo, dum iure meo vtor. Hinc fit, vt ad vitanda grauius tormenta, possim *52* aperire quoduis secretum alterius, mihi cognitum; modò non sit vel ex confessione Sacramentali acceptum, vel iniuria extortum; (vt quidam excipiunt) vel nisi inde grauissima incommoda timeantur; vt si esset secretum Principis, vel Reipublicæ, vel exercitus; vt rectè docet Sotus lib. 5. de Iust. q. 10. a. 2. & Nauar. c. 18. nu. 54. Ratio est; quia illud secretum est veluti quoddam depositum, apud me occultatum, quod ego non teneor seruare occultum cum tanto meo incommodo, etiam si certum sit, alteri inde damnum obuenturum; si tamen sine causa proderem, esset iniuria, & tenerer ad restitutionem; quia voluntariè esse causa damni.

Dico Secundò, Ob eandem causam potes illud *54* aperire, etiam si inde alteri esset periculum mortis: modo illud sine vi & fraude, & extra confessionem acceperis. Ita Sotus & Nauar. supra, & alij. Ratio est; quia non teneor cum tanto meo incommodo seruare famam, aut etiam vitam proximi. Non negamus tamen, quin sæpè laudabilius sit, etià quæuis tormenta perferre; quam secreta, vel etià crimina occulta priuati hominis patefacere: qui tamen patefecit, non peccauit, tenetur tamen postea extra tormenta reuocare confessionem, qua parte cedit in damnum proximi, seruata veritate commodo aliquo sensu, si potest; nisi rursus tormenta, vel aliud graue incommodum metuat.

Sed dubium hic est, Si vi aut fraude extorsisti. Sotus putat tunc te non posse reuelare, etiam si tormentis esses necandus. Nauarrus autem distinguit: Si damnum, inquit, irreparabile alteri imminet ex reuelatione, non potes; si autem reparabile, potes.

Resp.

55 Quid si iniuria extorseris.

Resp. & Dico Tertio, Probabile est absolute, etiam in hoc casu posse tale secretum vel crimen alterius aperiri ad vitanda graua tormenta, etsi ipsi inde sit vitæ periculum. docet Petrus Nauarr. lib. 2. cap. 4. num. 131. Ratio est, quia iuxta Sorum & alios, possum aperire secretum tali casu, quamuis stipulatus sim alteri silentium: ergo etiam licet iniuria extorserim. Nam qui ex contractu aliquid debet, non minus tenetur, quam qui ex delicto, vt infra dicitur.

Secundo, Quia etsi antea iniuriam feci extorquendo secretum, vel fraude expiscando: iam tamen postquam scio, ius habeo vtendi & reuelandi in tanta necessitate; sicut si quis furatus esset equum, posset eo in necessitate vti, etiam cum interitu equi, imò etiam cum interitu domini, vt si hostibus inuadentibus fugiat, domino in periculo relicto.

Tertio, Quia in hoc casu reuera non infero damnum, sed si quod sequatur, ex alterius malitia sequitur, qui me iniuste torquet; nam mea confessio tormentis expressa, non est alicuius ponderis, nec ei debet adhiberi fides; vt patet ex cap. 1. causa 15. q. 6. Alexandri PP. Quæ ratio bene probat, confessionem non esse per se causam damni, sed solum per accidens; & damnum illud prouenire non ex mea confessione, sed ex malitia iudicis torquentis, & consequenter non censeris me causam illius damni, nisi permisiue.

56 Dices, Si talis confessio non censeris causa damni: ergo si vi tormentorum de altero crimen falsò confitearis, non peccas mortiferè, nec teneris ad compensationem damni.

An aliquo casu possim falsum alteri imponere.

Resp. Si uelut v. Detractio, q. 3. fateatur totum; modò tamen post tormenta reuocet. Idem docet Pet. Nauarra lib. 2. c. 4. n. 131. quæ sententia videtur probabilis, si nihil aliud quam infamia metuatur: quia talis confessio verè non inducit infamiam, quando postea reuocatur. Si tamen inde mors vel aliud graue damnum illi impenderet, omnino mortiferè peccaret: quamuis enim, si Iudex legitime procedat, talis confessio nihil mali inferre possit; secus tamen res habet, si capret occasionem illi nocendi. Sicut si latro minetur mihi mortem, nisi dixerò quis se accusarit, nõ possum falsò id imponere ei, quem ille ob id esset interfecit. Ratio est; quia cum talibus circumstantiis falsum imponere; est per iniuriam dare causam magni damni. Merito enim potest is queri de iniuria, cui cum tanto damno falsum imponitur.

DUBITATIO IX.

Vtrum possim manifestare alterius crimen occultum, ad impediendum damnum proximo impendens.

57 Respondeo & Dico Primo, Si illud damnum est alicuius momenti, siue sit temporale siue spiritale, posse crimen proximi manifestari ad illud impediendum, quatenus id ad illud est necessarium. Ita Sotus lib. 5. de Iustitia qu. 7. art. 1. & Nauar. cap. 18. nu. 31. & alij. v.g. noui Petrum esse furè, possum monere eos quibuscum habitat, vt sibi caneant: si gerit se pro medico, & ego noui eius imperitiam, possum monere quibus impendet periculum; homicidium à Petro commissum imponitur innocenti; qui ob id erit plectendus,

possum aperire Petrum auctorem. Imò in huiusmodi casibus sæpè fit, vt non solum possum, sed vt etiam teneat ex charitate crimen alterius manifestare, nempe si graue damnum ex eo aliis imminet, & damnum quod ex manifestatione sequitur, non sit tanti, vt eius ratio præ altero haberi debeat. In dubio autem, vtrum præponderet, inclinandum in fauorem innocentis, huic enim in dubio fauendum. Ratio horum est; quia nemo habet ius tuendæ famæ cum tanto damno, quod inde alteri iniuste obueneret. Item quisque habet ius ad proferendum in lucem id quod in sua cognitione abditum tenet; si ex occultatione aliis damnum proueniret: si enim quisque id potest ad sua damna auertenda, cur non etiam possit ad damna proximorum, cum debeat diligere proximum sicut seipsum? Hinc fit, vt quando agitur de officio beneficioque conferendo, de matrimonio contrahendo, de Religione suscipienda, si ego sciam aliquod iustum impedimentum, vnde aliquid notabile incommodum merito timeri debeat, possum eius occulta pandere.

58 Sapè teneor manifestare.

59

Dico Secundo, Si ad auertendum illud damnum, non est necesse crimen alterius patefacere, sed superest alia via commodior, seu minus noxia, verbi gratia, per fraternam correptionem non possum aperire: similiter, si nihil iuuaret ad damnum auertendum. Prior pars patet; quia esset contra charitatem: tenemur enim minimum lædere proximum, quantum fieri potest, tum in illo curando, tum in malis ab illo prouenientibus auertendis.

60

Sed difficultas est, An sit contra iustitiam, crimen tunc aperire? Videri possit non esse; quia nemo habet ius ad famam, per quam aliis nocere parat, seu per quam tribuitur ei probitas vel peritia, cuius simulatione aliis esset nociturus. Vnde etiam nemo potest conqueri sibi factam iniuriam, quòd illis sui defectus sint patefacti, sed sibi id imputare debet, vt qui per hanc famam aliis nocebat. Deinde quia potest quis interdum habere ius in famam & vitam alterius, etiam si malum alteri auerti possit; vt si inuadaris & possis fugere: non enim ex iustitia teneris fugere, vt supra ostensum est. Sic si accuseris iniuste, & possis euadere vel exceptione fori, vel exceptione contra accusatorem, pandendo crimina eius occulta; non facis illi iniuriam, si pandas. Nihilominus altera sententia est communior, præsertim si ille alioquin erat bonæ famæ. vide infra num. 132.

61 An sit contra iustitiam.

62 Ius in vitâ & famam alterius, dicitur alia via suppedire.

Altera pars probatur; quia si reuelatio illa non videtur profutura, frustra fiet: in dubio tamen est licita.

DUBITATIO X.

Vtrum liceat infamare eum qui fictis virtutibus sibi famam parauit, vel qui crimen commisit cui iure infamia est annexa.

Respondeo & Dico Primo, Licetum est aperire hanc simulationem, si ea vergat in alicuius detrimentum; vt si quis simulet se peritum aduocatam, medicum, confessorium, pharmacopolam, & constet mihi non esse talem. Ratio est; quia ille ius non habet famam suam retinendi

63 Si fictio cedat in damnum alicui.

cum aliorum periculo vel incommodo, præsertim cum ea sit indignus, & tota in errore fundetur.

64. Dico Secundo, Si hæc simulatio nemini noceat, non licet eam patefacere. Probat, quia est saltem contra charitatem. v. g. est paupercula, quæ simulat pietatem, vt eleemolynas conquirat, non possum eius occulta peccata manifestare, nisi ex illa hypocrisis damnum alicui proueniat. cum enim sit verè pauper, est capax eleemolynarum. Idem dicendum de iis qui simulant nobilitatem, eruditionem, & quamuis peritiam, sine periculo alicuius damni.

65. Sed dubium est, Vtrum sit contra iustitiam, hanc fictionem aperire: videtur enim non esse; tum quia ille hypocrita non habet ius ad illam famam, cum fraude & factorum mendaciis illam compararit; tum quia iste nititur decipere & ingenerare falsam opinionem mentibus aliorum, non secus atque is qui verbis mentitur: potest ergo veritas aperiri. Ita sentit Adrianus quodlibeto 11. quest. 1.

Si dicas, Non licet aperire crimen occultum alterius, ergo nec hypocrisis: Responderi potest, hoc esse proprium hypocrisis, vt eam patefacere non sit contra iustitiam, quia intendit decipere, in falsam opinionem alios pertrahendo. Sed verius est esse contra iustitiam; quæ quamdiu ipsius malitia est occulta, ius habet, non quidem vt positiuè iudicetur esse probus, sed vt non iudicetur esse malus; quia palam nihil improbè gessit: qui autem aperit hypocrisis, facit vt positiuè iudicetur malus; ergo facit ei iniuriam. Nec obstat, quod intendat falsam opinionem suæ virtutis ingenerare: tum quia per hoc non efficaciter laedit: nam alij non tenentur positiuè credere esse talem (sufficit enim vt non indicent contrarium; an autem talis sit, Deo committant) tum quia illud incommodum per se est parui momenti. Fateor tamen contrarium esse probabile.

67. Quod attinet ad eum qui crimen commisit, ob quod lex ipso facto ante omnem sententiam infamiam infligit, iubens auctorem eo ipso esse infamem, &c. (de quo multa habentur & de his qui notantur infamia) vt si quis contrahat simul cum duabus, vel simul habeat duas sponsas; si quis deprehendatur in adulterio, si exerceat improbum tænus, exigens vfuras vfurarum; si lenocinium exercet, si filias vel neptes prostituit, si quæstus causa ludibriu sui facit, &c. Quæri potest, vtrum talis absque iniuria infamari possit, cum per legem iure fama sit priuatus. Sed dicendum est, non posse, quamdiu factum est occultum. Ratio est, quia retinet adhuc iustam famam possessionem, qua absque iniuria priuari non potest. Sicut cum lex infligit hæretico, vel incestas nuptias contrahenti, amissionem bonorum ipso facto; etsi ille dominium amiserit, non tamen potest statim spoliari; quia retinet iustam possessionem vsque ad sententiam declaratoriam criminis, imò vsque ad iuridicam sententiæ executionem, vt infra c. 29. dubit. 8. dicitur. Valer tamen huiusmodi infamia legalis ad duo. Primò, vt simulatq; delictum fuerit publicum, possit eius auctor vbique repelli, & tractari tamquam iure infamis. Secundo, vt secuta sententia declaratoria retrahatur infamia ad tempus commissi delicti, & ab eo tempore censeatur inhabilis ad officia & beneficia, tamquam verè infamis: imò valde probabile est, statim com-

missio crimine hanc inhabilitatem in conscientia contrahi; non tamen valet ad hoc, vt quamdiu manet res occulta, possit illam propalare. Sola enim publicitas (vt sic dicam) facti & necessitas impediendi maioris mali, hanc licentiam tribuit.

DVBITATIO XI.

Vtrum reuelare crimen proximi vni vel duobus, quibus dicere perinde sit ac si nulli diceretur, sit peccatū mortiferum.

68. Caietanus qu. 73. art. 1. dubit. 1. putat non esse mortiferum. Idem docet Petrus Nauarr. lib. 2. cap. 4. num. 335. & Corduba tract. de Detractione q. 2. conclus. 5. & Nauarr. cap. 18. nu. 33. Idem tenent quidam alij huius ætatis DD. Fundamentum est; quia illud censetur esse leue detrimentum in fama, si non est periculum euulgationis, aut alterius incommodi.

Quod probatur Primò; Quia qui confitetur sua peccata sacerdoti, non censetur sibi notabile detrimentum famæ irrogare: (præceptum enim confessionis non obligat cum notabili iactura famæ, sicut nec cum notabili iactura fortunarum) ergo hæc infamatio, quæ fit apud vnum vel alterum, qui perinde se habebunt erga infamatum, ac si nihil scirent, non censetur notabilis, & consequenter nec mortifera.

69. Secundo, Quia si illud detrimentum famæ esset notabile, non liceret explicare in confessione eam circumstantiam, ex qua sacerdos cognosceret socium criminis (quod tamen licitum esse docent panè omnes DD. exceptis paucis recentioribus;) quia non est licitum in confessione alterum notabiliter infamare. Quare cum ex communi sententia DD. id licitum, imò præceptum sit; euidentis signi est, non censeri notabilem famæ læsionem.

70. Verum hæc sententia non videtur ita vniuersè affirmanda: nam fieri potest, vt quis malit sua crimina multis externis & plebeis esse notatam, quam Prælato, vel alicui viro graui, cum quo assidue versatur, vel à quo dependet: vt rectè Sotus l. 4. de Iustitia q. 6. art. 3. & l. 5. q. 10. a. 2. conclus. 4. Nec obstant rationes allatæ: præceptum enim confessionis etsi non obliget cum notabili iactura famæ, quæ iactura sit extrinseca confessioni (vnde non tenetur quis confiteri per interpretem, etiam si fidelissimus sit, nec sacerdoti qui timetur reuelaturus alteri;) obligat tamen cum iactura famæ confessioni ipsi intrinseca, siue penitens illam magni faciat, siue non: fructus enim confessionis hoc incommodum abundè compensat, vt merito eius non debeat haberi ratio. vnde etiam circumstantia complicitis explicanda, quia ad integritatem confessionis spectat. Fateor tamen, viros prudentes, quando nihil aliud incommodi inde metuunt, parui facere, nec grauare ferre crimen suum innotescere Prælato, vel alteri, à quo potius auxilium expectant, quam incommodum. Neque hoc est vera infamia; hæc enim est plurius opinio & sermo. Secus est, quando metuit, ne ille aliter erga se afficiatur, & ne exterius ab illo malè tractetur. etsi enim neque tunc sit propriè infamia, merito tamen magni æstimatur.

71. Dices, Temerarium iudicium de proximo in re graui, est peccatum mortiferum; vt communiter docent

docent DD. & tamen hic solum apud vnum fama amittitur: ergo vel vni aperire crimen, est peccatum mortale.

Temerarium iudicium.

Respondeo, negando consequentiam. Nam temerarium iudicium non est peccatum mortale præcisè propter damnum, quod infert; sed propter grauem iniuriam, dum ex leuibus iudiciis ei graue crimen impingit, & in corde suo contemnit. hoc enim perinde est, ac si falsum imponeret; quod est peccatum mortale; etiam si apud vnum dumtaxat fieret. Secus est quando aperitur crimen verum: multò enim maior iniuria est falsum imponere, quàm verum aperire.

DUBITATIO XII.

Vtrum iniuriam sibi ab aliquo factam referens amico, peccet.

72 Referens amico solatij causa.

Respondeo, Si faciat intentione detrahendi, vt se hoc modo vindicet, sine dubio est peccatum; & fieri potest, vt sit mortale. Si autem vt consolationem accipiat ab amico, siue vt querela exposita dolor mitigetur; non est peccatum, saltem mortiferum; quia iure suo vti videtur. Ita Petrus Nauarra lib. 2. cap. 4. num. 345. Nimis enim graue est, & præter humanam consuetudinem, vt quis cogatur iniurias acceptas solus in silentio concoquere, nec possit eas cum amico communicare; nam hac ratione magnam partem, earum veluti pondere quodam leuatur. Vnde si inde aliqua infamia auctori iniuria proueniat, non ipsi, sed auctori imputandum. adhibenda tamen moderatio, ne pluribus dicatur, quàm ad consilium & solatium sit necesse; nec nominanda persona, nisi ad consilium sit opus, vel ad necessariam consolationem valdè expediens.

DUBITATIO XIII.

Vtrum crimen proximi, quod publicum est in aliqua ciuitate, liceat alibi patefacere, vbi ignoratur.

73 Publicum tripliciter.

Notandum est, in proposito crimen tripliciter dici publicum; Primò, si sit notorium iure. Secundo, si facto. Tertio, si famosum.

Notorium iuris.

Notorium iure dicitur, de quo constat per iudicalem sententiam; vel per confessionem Rei in iudicio; vel per legitimam restium depositionem.

Notorium facti.

Notorium facto dicitur, quod in præsentia multorum est perpetratum; vt, in aliquo conuentu, vel in loco publico, v. g. in foro, vel celebri platea, eo tempore quo multis innotescere potuit: vel quod maiori parti victimæ passim ob oculos versatur, vt si quis in publica platea pugnet, vel iurgia cum clamore misceat: si quis publicè concubinam habeat & domi filios alat.

Famosum.

Famosum dicitur, cuius fama ex sufficientibus iudiciis orta, ad multos peruenit, ita vt maior pars ciuitatis, vel pagi, vel parœciæ, vel viciniae illud norit. Addit Nauarra. cap. 25. Enchir. nu. 73. etiam dici *notorium*, quod euidenter notum est maiori parti alicuius congregationis seu collegij, vbi non sint pauciores quàm decem; itaque li 6. aut 7. in congregatione, vbi 10. vel 11. sint, factum sciant;

dicitur esse *notorium*, quod verum est respectu illius congregationis, non autem absolute. quid enim notum est maiori parti alicuius collegij vel congregationis, est notorium in illa congregatione, non autem absolute respectu totius vrbis vel parœciæ. Vnde etiam talia non possunt absolute dici publica: sed illa dumtaxat absolute publica dicuntur, quæ eo loco, & cum illis circumstantiis sunt gesta vel proposita, vt cuius innotescere potuerint: v. g. in foro, vel publica platea; quia non curauit auctor, quis videret vel non videret. His positus,

Dico Primò, Reuelare alicuius crimen, quod aliquo istorum trium modorum sit publicum, eo loco vbi ignoratur, non est contra iustitiam. Docet hoc Caietan. opusc. 31. Resp. 9. & Nauarra. c. 18. num. 26. Ratio est; quia quando hoc modo crimen est publicum, auctor amisit ius ad famam: nam ipsa facti euidencia, & iusti iudicij ratio ei repugnat, ne possit queri sibi fieri iniuriam narratione factorum, quæ iam in proposita sunt posita. & quidem si per sententiam sit publicum, non potest esse dubitatio. Nam vna ex pœnis, qua Iudices afficiunt reos, est, quòd eo loco & tempore iudicia exercent, & pœnas infligant, quo eorum crimina in plurimorum notitiam venire queant; ergo non est contra iustitiam, ea quouis loco diuulgare. Si verò sit publicum euidencia facti vel indiciorum; iam sponte videtur cessisse iure suo, quoad famam habebat: nam hoc ipso, quo non est veritas in publico crimen admittere, vel eius indicia manifesta dare; non videtur curasse quis sciat, vel non sciat: eo enim loco & modo fecit, vt cuius videre posset. quòd si re ipsa multi non viderint, id per accidens est; quia accidit, ibi tunc non adesse. Secus de eo, qui in aliqua domo coram aliquibus peccat. non enim hic censetur abicere suam famam, nisi respectu domesticorum, qui ad talem locum conuenire solent. Idem confirmatur ex consuetudine totius orbis. nusquam enim homines putant se iniuriam facere, si publica crimina alibi referant, vel literis perscribant, historiis commendent, vel historiis commendata legant vel referant.

Dices, Is qui hic amisit famam, non ideo alibi est infamis: ergo cum ibi adhuc retineat bonum nomen, non potest eo spoliari.

Resp. Petrus Nauarra & alij quidam, putant eum retinere ius ad famam in locis remotis; vnde si quis crimen, quod hic publicum est, ibi referat, peccaturum contra iustitiam. Sed contrarium videtur verius: vnde dicendum est, retinere quidem aliis locis famam re ipsa & facto, non tamen iure: postquam enim crimen publicum factum est, amisit ius famæ, ita vt nemo ex iustitia teneatur amplius priorem existimationem de illo retinere, vt ex Caietano & Nauarra supra colligitur.

Sed quid si per iniuriam factum sit publicum? Respondeo, Non refert: (etsi quidam aliter sentiant) nam hoc ipso, quo factum est verè publicum, ius amisit vt homines aliter de se sentiant; vt si confessus fuit crimina sua occulta, per tormeta.

Dices, Per iniuriam nemo amittit ius: ergo.

Respondeo, Non amittit ius præcisè per iniuriam, sed per id quod ex iniuria sequitur, quod est esse publicum, & in propositulo. Publicitas enim facti tribuit licentiam loquendi, ita vt non censetur amplius iniuria, siue sit publicum per se, siue

75

Quin publico peccat, videtur cadere iure fama.

76

77

Etiamsi per iniuriam factum sit.

ratione famæ, vt ostensum est. Nunc videndum, an hoc sit contra charitatem.

78
Si breui
fama per-
latura erat
crimen.

Dico Secundò, Detegere crimen eo loco, quò fama communis illud breui erat perlatura, non est peccatum contra charitatem, saltem mortiferum: quòd si fama non erat eò perlatura, vel saltem non nisi post longum tempus, sæpè erit peccatum mortiferum, si ille ibi erat bonæ tamæ. Prior pars probatur; quia tunc non censeor aliquod notabile damnum inferre, cum iam sit paratum in fama & rumore communi, ex quo necessitate quadam eueniet, spectata hominum conditione & communi consuetudine; idque sine peccato, saltem mortali eorum. Idem docet Nauarr. supra, ex D. Thoma in 4. d. 19. q. 2. art. 3.

79

Secunda pars videtur esse contra Nauarrum & Caietanum; insinuant enim non fore peccatum mortiferum. Sed quidquid sit de horum sententia, est ferè communis aliorum, esse mortiferum: quòd probatur; quia tunc lædo proximum in re magni momenti, quòd meritò ægerimè ferrem mihi fieri. Nec refert, quòd ille ius ad famam non habuerit; quia sine cuiusquam iniuria & absque fraude eam possidebat, eaque adhuc diu fuisset fructus: ergo contra charitatem est, illum spoliare bono nomine; præsertim si nihil commodi proueniat detractori.

80

Aduerte tamen, Non fore peccatum mortale, Primò, si ille parum curet se alibi infamari; quòd sæpè fieri solet, præsertim si procul absit. Secundò, Si quis ob graue crimen fuerit publicè punitus: tunc enim sæpè expedit ista ad aliorum exemplum narrari. Et in his casibus, potest intelligi Nauarrus & Caietanus.

81

Quid si
damnum
sequatur.

Petes, Quid si damnum aliquod in corpore vel fortunis inde proneniat: (vt si lubtrahatur pètio, vel coniciatur in vincula) tenebiturne is qui diuulgauit? Respondeo, Quidam putant, teneri; sed verius credo, non teneri. ratio est; quia hæc infamatio non fuit contra iustitiam, sed solùm contra charitatem, vt ostensum est: ergo etiam si inde illi damnum obueniatur, non tenebor; quia non censebor causa iniusta illius: quamuis peccatum contra charitatem tunc sit grandius. Confirmatur; quia si actio ipsa non est iniuriosa, neque id quòd ex illa sequitur; vt patet in eo qui absque vi & fraude impedit legatum, vel beneficium, quòd alius tibi volebat conferre: si enim actio, quæ impedit, nõ est tibi iniuriosa, non inducit obligationem restitutionis; quamuis ex ea tibi damnum proueniat.

82

Si nunc fa-
mam recu-
perauit.

Dico Tertio, Si is qui olim ob sua crimina fuit infamis, nunc famam honestè viuendo recuperauit, est peccatum contra charitatem, illa crimina apud eos qui ignorabant commemorare; non tamen videtur esse contra iustitiam, modò non detur occasio opinandi illum adhuc improbum esse. Esse contra charitatem, patet ex dictis. Non esse tamen contra iustitiam, probatur; quia etsi ius habeat ad famam, quam ex eo tempore benè viuendo comparauit, non tamen vniquam acquirit ius, vt dicatur vel æstimetur fuisse probus, illo tempore, quo crimina sua publica fecit: ergo qui narrat eum olim illa fecisse, non facit ei iniuriam; modò id non ea forma narret; vt indieet eum etiam improbum esse. Quòd si alij inde acciperent occasionem dubitandi de præsentì probitate, teneretur saltem ex charitate illam suspicionem amoliri.

DVBITATIO XIV.

Vtrum cum, qui vno aut altero crimine infamis est, liceat de alijs infamare.

Respondeo & Dico Primò, Si illa alia sint 83
valdè affinia & ordinariè coniuncta grauiori Si crimina
crimini, quòd iam publicum sit, non erit pecca- connexa.
tum, saltem mortiferum, illud aperire apud eos qui principale norunt, vt si narres de adultero, cuius crimen sit publicum, scripisse litteras amatorias, misisse munera, &c. si de ebrioso, non rectè curare familiam, rixari cum vxore: si de illo qui insigne furtum commisit, referas alia minora fecisse. Ratio est; quia non censetur noua infamia. Opus tamen hïc est magna circumspectione, an crimen ita sit annexum alteri, vt non censetur notabiliter infamiam augere.

Dico Secundò, Si crimina illa non sint ita con- 84
nexa, non solùm est contra charitatem, sed etiam Si dispa-
contra iustitiam illa patefacere, præsertim si sint rata.
alterius generis. Est communis sententia DD. contra Paludanum in 4. d. 19. in fine, quem refutat Adrianus quòdlib. 11. art. 1.

Probatur Primò, Quia qui est infamis in vno genere vitij, non ideo amisit ius ad famam, quam habet in alijs virtutibus: (potest enim quis haberi ebriosus, & tamen esse & haberi iustus in contractibus, fidelis vxori, catholicus) ergo non potest infamari de alijs oculis.

Secundò, Sicut diuersarum virtutum diuersa laus est, alia maior, alia minor; ita etiam diuersorum criminum diuersa est infamia, & alia plaris, alia minoris æstimatur. multi enim parum curant infamiam fornicationis, vel ebrietatis, qui tamen maximi faciunt infamiam furti & periurij, ergò nullo modo qui amisit ius famæ in vna virtute, censetur amisisse in alijs; sicut qui læsus est in vno membro, non amisit idcirco integritatem in alijs. Ratio à priori est; quia fama non est quid 85
simplex, sed constat varijs quasi partibus, qua- Fama non
rum vna sicut non pendet vno modo ab alia, sic est quid
sine alia haberi potest, & à diuersis diuersæ par- simplex.
tes famæ possidentur. Rarum autem est, vt quis in omni virtute, fama sit clarus, omnesque bonæ famæ partes sit consecutus.

Sequitur altera pars huius Capitis.

De famæ restitutione, quomodo, quibus, & à quibus facienda.

DVBITATIO XV.

Vtrum fama cum periculo vite sit restituenda.

Dominicus Sotus lib. 4. q. 6. art. 3. & quidam alij affirmant; si fama sit illustris familia.

Resp. & Dico Primò, Quando ex infamia, 86
quam intulisti, non euenit alteri damnum in bo- Non cum
nis superioris ordinis, (nempe in spiritalibus, aut periculo
in vita corporali) non teneris cum vitæ periculo vite.
famam illi restituere. Ita Caiet. supra, q. 62. a. 3.
& opusc. 31. respon. 14. vbi generatim docet rem
inferioris ordinis nunquam esse restituendam ex in-
famia;

Non iacturam vel superioris ordinis.

stitia, cum iactura rei superioris. Quam regulam optimè defendit Petrus Navarra lib. 2. c. 4. n. 405. Idem eruditè probat Nauarr. cap. 17. n. 89. 90. 91. contra Sotum. Idem breuiter repetit cap. 18. n. 47. Quatuor, inquit, sunt bonorum ordines, videlicet anima, corporis, fama (cui annexus honor) & pecunia: & nemo tenetur restituere bona inferioris ordinis, cum iactura bonorum ordinis superioris. In eadem sententia est Corduba l. 1. q. 3. 1. & Siluester v. Detractio. q. 4. casu 2.

Probatur Primò; Quia nullum temporale bonum, siue pecunia, siue fama, siue vita, exponendum vel restituendum cum damno boni spiritalis; idque idèd, quia bonum spiritale est superioris ordinis, nec æstimabile bono inferiore; ergo similiter fama non est restituenda cum periculo vitæ; cum vita sit bonum præstantius.

Secundò, Nemo tenetur sarcire damnnum pecuniarium iacturâ suæ libertatis, seipsum vendendo, aut tradendo in seruitutem, vt passim omnes docent; idque idèd, quia libertas est superioris conditionis: ergo, &c.

87 Tertiò, Quia Iustitia commutatiua solum postulat, vt fiat restitutio in bonis, in quibus iniuste alterum læsisti; nempe vt vitam exponas pro vita proximi (si eam in periculo per iniuriam coniecisti,) famam pro fama, pecuniam pro pecunia; quia dumtaxat per illa fit æqualitas. Quòd si hæc æqualitas per te fieri nequeat sine iactura boni superioris, censetur impossibilis; ac proinde non te obligat Iustitia, vt restitutionem exequaris, sed tribuit ius læso, vt per Iudicem procuret vindicationem.

Quartò, Idem confirmari potest ex iis, quæ supra cap. 10. dub. 7. diximus de adultera, quæ sibi partum supposuit, quæ cum periculo vitæ vel famæ non tenetur se aperire, etiamsi maxima hereditate legitimi heredes essent priuandi; vt plurimi DD. tenent.

An possint commensurari.

Dices, Res inferioris ordinis potest sumi tanta quantitate, vt prudenti iudicio præponderet rei superiori; v. g. tanta potest assignari vis pecuniæ, vt præstantior censeatur quàm fama; & tam illustri potest esse fama, vt præstantior habeatur quàm vita: ergo tunc debet fieri restitutio, etiam cum damno boni superioris. Confirmatur; quia qui latrocinio sibi amplum statum adsciuit, tenetur facere restitutionem, etiam cum amissione illius status & honoris: ergo, &c.

88 Respondeo, Et si fieri possit, vt prudenter præferas ingentem pecuniæ tuæ summam famæ vel vitæ alterius conseruandæ; non tamen prudenter eam præferas famæ aut vitæ tuæ; nemo enim prudenter pro quantauis magna fama eligeret mori; vel pro maxima vi pecuniæ suscipiet infamiam; quia fama omnibus thesauris melior, Ecclesiastici 41. Itaque vita & fama propria non possunt pecuniâ æstimari. Vnde non sequitur, Ego possum pluris facere mille aureos quos habeo, quàm vitam huius rustici ex latronibus redimendam: ergo si rusticus mihi eos abstulerit, tenebitur reddere cum vitæ periculo; potest enim ille vitam suam pluris facere quàm centum millia aureorum.

89 Ad confirmationem; Qui furtis sibi honorificum statum parauit, non habet ius ad illum statum, cum per iniuriam eum obtineat; vnde nõ est mirum, si teneatur restitutionem facere cum amissione illius status & famæ, quæ ex illo præcisè

orta est. Adde, amissione status non amitti famam: potest enim status sine culpa amitti.

Aduerte tamen, licitum esse vitam pro fama restituenda exponere; non quòd fama pluris æstimetur quàm vita, sed quòd pro virtute licitum sit vitam periclitari.

Dico Secundò, Si ex infamia (de falsa intelligence) periculum vitæ vni vel pluribus impendat, vel mala Reipublicæ administratio, vel aliud grande malum, teneris etiam cum vitæ periculo reparare. Est communis DD. Quia tunc obligaris non ratione solius infamiæ, sed ratione damni quod ex ea sequitur; quod contingere potest in infamia Principis, Papæ, Prælati, Religiosi ordinis, & similia, vnde magna in Republica damna.

DUBITATIO XVI.

Utrum si fama restitui nequeat, debeat pecuniâ compensari.

Respondeo & Dico Primò, Probabilius videtur, iustitiam minimè postulare, vt in infamia compensetur pecuniâ, si reuocatione dictorum tolli nequit. Colligitur ex Nauarro cap. 17. nu. 90. vbi ait: Quando fama restitui nequit, aliquam pecuniam dari, nõ quidem pro fama, quia nullum pretium habet; sed pro damni compensatione, quod ob eius iacturam quis incurrit. Idem docet Siluest. v. Detractio q. 4. casu 2. & Franciscus Victoria, vt refert Salonijs, Pet. Navarra supra n. 417. multiq; recentiores. quod probari potest illis rationibus, quibus supra ostendimus, pro ipsa vita ablata non esse necessariò faciendam restitutionem pecuniariam. Ratio est, quia Iustitia commutatiua tantum postulat, vt restituatur quod ablatum est, vel quod communi hominum æstimatione est æquiualens. quòd si neutrum fieri possit, cessat eius obligatio. Vnde qui damnnum pecuniarium non potest sarcire pecuniâ, non tenetur illud compensare orationibus, aut honore exhibendo. Item qui vi aut fraude aliquem pertraxit in peccatum, non tenetur ipsi aut heredibus pecuniam rependere.

Dices, Pecunia est mensura omnium rerum humanarum: ergo in pecunia potest dari æquiualens. Deinde etiamsi non detur æquiualens, tamen debet dari opera, vt quàm proximè ad hoc accedatur. sicut is, qui intulit damnnum mille aureorum, si non potest reddere æquiualens, tenetur tamen dare quantum potest, vt quàm proximè accedat ad æqualitatem.

Respondeo, Pecunia secundum communem usum hominum, non est mensura, nisi rerum venalium, quas homines solent pecuniâ commutare; fama autem neque natura sua, neque gentium consuetudine pecuniâ solet æstimari. Quod etiam patet ex Scripturis. Ecclesiastici 41. Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quàm mille thesauri pretiosi. & magni. & Prou. 22. Melius est nomen bonum quàm diuitie multe. id est, infinita. Quamuis interdum ex quorundam animi vilitate accidat, vt famam pretio exponant: sed hoc æstimationi famæ non officit.

Ad confirmationem, Is qui damnnum mille aureorum irrogauit, tenetur vel totum damnnum sarcire ex æquo, si potest; vel si non potest, tenetur partem ex æquo: quòd si nec totum nec partem, cessat

90

91

Si periculum vitæ impendat.

92

Non necessariò est compensanda pecuniâ.

93

94

cessat obligatio Iustitiæ commutatiuæ; atqui hinc nec tota fama, nec pars pretio æstimatur ex a quo, quod confirmatur Primò; Quia alioqui infamator posset eam pecuniâ compensare, etiam nolente infamato; sufficit enim ut restituat id, quod æstimatione æquale est. Confirmatur Secundò, Si vir diues pro compensatione infamiæ acceptæ pecuniâ exigat, ridiculus erit, eò quòd exigat id, in quo nullum damnum accepit, quodque non solet pretium vel rotius vel partis famæ censeri. Vnde sequitur, eandem esse rationem pauperis: nam status eius, qui iniuriam accepit, non mutat Ius, seu rationem Iustitiæ commutatiuæ. Fieri tamen potest, ut ex quadam æquitate, & etiam ex charitate tenearis infamiam pecuniâ compensare: nimirum, si infamatus sit pauper, qui talem satisfactionem desideret, nec aliter merorem videatur depositurus; & is qui infamauit sit diues. Sicut enim ratione alicuius coniunctionis vel beneficij accepti, lex charitatis me magis obligat erga hunc quam erga istum; ita etiâ ratione alicuius incommodi, quod alteri ex me obuenerit; ut si aliquem induxi in peccatum, magis ego ex charitate teneor illum emendare, quam alius, & quam alium, ceteris paribus: ut patet ex dictis cap.8. dub.1.

95
Aliquando
ex charitate
tenemur.

96 Dico Secundò, Si infamator per Iudicem condemnatur ad pecuniariam satisfactionem, vel si transigat cum eo quem infamauit certâ pecuniâ summâ, tenetur ex iustitiâ eam numerare. Probat; quia supposita tali iniuria, potest Iudex in pœnam criminis talem satisfactionem imponere, & ille ex iustitiâ tenetur eam exequi, quia iustæ sententiæ tenetur ex iustitiâ parere. Idem posset Iudex, etiam si fama iam esset recuperata, idque in pœnam prioris delicti; quia potest iustæ pœna punire delicta, etiam post damna facta. Similiter pacta & conuentiones iustæ obligant: atqui hoc pactum potest esse iustum; quia infamatus habet ius acculandi infamatorem, & etiam exigendi restitutionem, quando erit possibilis: vnde ut hoc iure cedat, & omne debitum condonet, potest certa pecunia pacisci.

97
Compensatio
infamiæ
per pecuniâ.

Dico Tertio, Debitor pecuniæ, v.g. 100. aureorum, iniuste læsus in fama vel honore à creditore, non tenetur ad solutionem illius pecuniæ, sed potest ut compensatione secundum æstimationem damni accepti iudicio prudentis faciendam, si à creditore aliam restitutionem obtinere nequit. Sequitur aperte ex sententia eorum qui famam pecunia compensandam docent, quando aliter sarciri nequit. Quæ sententia est satis probabilis, & plurimorum DD. sicut & illa, quæ vitam ipsam, & cicatricem pecunia compensari vult. Si enim infamator tenetur dare pecuniâ, v.g. 100. aureos, pro infamia vel dedecore quod intulit, eò quòd aliter satisfacere nequeat, vel nolit: ergo alter potest eam exigere, vel si debet, potest non soluere. hæc enim omnia paria sunt. Quòd si infamator possit quidem restituere famam, sed nolit, tunc etiam in altera sententia tenetur vel famam restituere, vel certè tantum pecuniâ, quantum iudicio prudentis alter potest exigere. et si enim fama non possit, iuxta eam sententiam, pecunia æstimari; obligatio tamen illius restituendæ, qua ille tenetur, & incommodum quod læsus patitur, potest pecuniâ æstimari. Confirm. quia cum possit restituere, tenetur vel restituere, vel alia ratione ei satisfacere, ita ut ille liberè acquiescat.

DVBITATIO XVII.

Vtrum si fama alia via sit reconciliata, teneatur infamator eam restituere. v.g. si virorum grauium testimonio, vel probitate vitæ penitus absterferit infamiam.

98
Si fama reconciliata.
99
Pro infamia medijs temporis.

R Espondeo, Tunc non teneri ad famæ restitutionem, quia iam restituta est; sicut si dominus recuperauerit vel sua vel aliorum opera equum, quem sustulisti, non teneris ad restitutionem; quia non potest bis eandem rem accipere. Si tamen interea ratione infamiæ aliquid damni accepisset, v.g. si impeditus fuisset à consecutione beneficij, officij, vel legati, teneris ad illius compensationem; quia hoc damnum ex iniusta tua infamatione illi obuenerit. Vtrum autem aliquid sit restituendum pro ipsa infamia, quam ille medio tempore vsque ad illam recuperatam subiit, quæri potest. Sed respondendum est, deberi aliquam satisfactionem, si putetur illam velle (quod addo, quia alioquin ceteretur condonata, nec consuetum est aliàs offerre) nempe significatione doloris & veniæ petitione, vel honore aliquo aut laude, iuxta conditionem personarum: ut rectè docet Petrus Nauarra lib.2. cap.4. n.421. & Nauarrus cap.18 num.47.

DVBITATIO XVIII.

Vtrum si infamia iam penitus abierit in obliuionem, sit restituenda. v.g. Infamauit adolescens puellam, se illi pudicitiam eripuisse, deinde temporis successu homines penitus obliuiscuntur.

100

R Espondeo, Teneri restituere etiam post viginti annos, si periculum est, ne aliquando illa infamia reuiuiscat: quod facile fieri potest, nam homines data occasione facile recordantur eorum quæ antea exciderant; quod maximè locum habet, quando falsum impositum fuit, ut docet Caiet. q.62. art. 2. si enim verum fuit, non facile memoria renouanda, nisi periculum sit euadens. quòd si putetur nullum esse periculum, non tenebitur, ut docet Nauarrus c.18 num.47. contra Caietanum; quia fama iam censetur restituta, vel certè damnum illatum omnino euauisse; idque verum est, siue crimen fuerit verum, siue falsum, ut ibidem Nauarrus.

DVBITATIO XIX.

Vtrum totum damnum, quod sequitur ex infamia, sit compensandum.

101
Damnum ex infamia falsa.

R Espondeo, & Dico Primò, Damnum quod sequitur ex infamia falsa, est integrè reparandum. Est communis sententia DD. Ratio est; quia hæc infamia est penitus iniuriola. impositio enim falsi criminis duplicem continet iniuriam. Primò, calumniam, eò quòd crimine impingatur ei, qui

qui scitur innocens. Secundò, infamatione, quod hoc aliis persuadetur. itaque hæc actio omnino est iniuriosa: atque omne damnum, quod alicui sequitur ex actione in ipsum iniuriosa, est restituendum: ergo, &c.

Dices, Hoc damnum per accidens sequitur. v. g. Infamasti Petrum adulterij; unde præter intentionem tuam factum est, vt exciderit officio vel beneficio, quod ambebat.

102 Respond. Hoc non censeri per accidens sequi; quia etsi non intendebas, tamen labe infamiam quam intulisti, est quædam veluti prava dispositio, moraliter apta impedire varia commoda, & accelerare incommoda; ita vt hæc crebro ex ea sequantur. qui ergo hanc per iniuriam infert, censetur esse causa multa damnorum quæ inde sequuntur.

103 *Quantum restituendum.* Aduerte tamen, non esse tantumdem restituendum, quanti officium vel beneficium iam obtentum valet; (nisi forte obtento priuatus fuisset) sed quanti spes illa obtinendi valebat.

Quid si de crimine vero. Sed maior difficultas est de patefactione criminis veri. Nam Sotus l. 4. de Iust. q. 6. art. 3. ad 4. sentit, damnum, quod hinc sequitur, non esse integre compendandum, sed partem dumtaxat arbitrio boni viri definiendam. Ratio est; quia si ille priuatur officio, vel impediatur ab eo consequendo, id non tam prouenit ob criminis manifestationem, quæ est iniuriosa, quam ob ipsum crimen, quod verè commissum est; manifestatio autem est solum conditio quædam veluti applicans & adducens crimen occultum, tamquam causam principalem, in cognitionem. Hæc sententia non est improbabilis, præsertim cum multi recentiores illam sequantur. contraria tamen est communior, pro qua

104 *Damnum ex infamia vera.* Dico Secundò, Verius videri, eum qui patefacto crimine occulto alteri fuit causa damni, teneri ad integram restitutionem, sicut qui imposuit falsum. Vt, si impediuit à beneficio, ab opimo matrimonio, ab eleemosynis, cum esset probe dignus. Ita Nau. c. 18. nu. 45. & alij passim, qui in genere dicunt, infamatorem teneri ad restitutionem omnium damnorum: nec distinguunt inter crimen falsum & verum. Ratio est; quia est causa principalis (moraliter) illius damni; sicut is qui ignem occultum cineribus detegit, & applicat straminibus, unde vento flante accenditur domus. Deinde ipsum crimen non potest esse causa damni, nisi accedente cognitione. unde quamdiu crimen manet occultum, non potest inferre damnum, & ita se habet ac si non esset: ergo qui illud manifestat, tribuit illi veluti vim nocendi: ergo censetur causa principalis damni secuti.

105 *Est causa principalis.* Dico Secundò, Verius videri, eum qui patefacto crimine occulto alteri fuit causa damni, teneri ad integram restitutionem, sicut qui imposuit falsum. Vt, si impediuit à beneficio, ab opimo matrimonio, ab eleemosynis, cum esset probe dignus. Ita Nau. c. 18. nu. 45. & alij passim, qui in genere dicunt, infamatorem teneri ad restitutionem omnium damnorum: nec distinguunt inter crimen falsum & verum. Ratio est; quia est causa principalis (moraliter) illius damni; sicut is qui ignem occultum cineribus detegit, & applicat straminibus, unde vento flante accenditur domus. Deinde ipsum crimen non potest esse causa damni, nisi accedente cognitione. unde quamdiu crimen manet occultum, non potest inferre damnum, & ita se habet ac si non esset: ergo qui illud manifestat, tribuit illi veluti vim nocendi: ergo censetur causa principalis damni secuti.

DVBITATIO XX.

Quomodo fama est restituenda.

106 *Aliquando iuramentum adhibendum, aliquando etiam testes.* Respondeo & Dico Primò, Si crimen falsum disseminasti, debes adhibere omnem industriam, vt falsa illa opinio animis hominum extirpatur: unde teneris illis significare, te deceptum fuisse, aut falsum dixisse, aut etiam mentitum esse, sicut videris opus esse vt erendant; adhibito etiam iuramento, si aliter non putentur credituri, & rei grauitas postulet. Ratio est; quia reuocatio effixæ debet adhiberi.

Sed quid si auditores ne iuranti quidem credere velint, teneberisne testibus confirmare?

107 Resp. Fieri posse vt tenearis; vt docet Sotus l. 4. q. 6. a. 3. præsertim si id sine magno tuo incommodo facere possis; tunc enim vel charitas ad hoc obligaret, imò interdum etiam iustitia: vt si alij haberent aliquas probabiles causas suspicandi, te non ex animo, sed pretio inductum reuocare. Ratio est; quia iustitia obligat vt efficaciter reuoces, id est, eo modo, vt auditores interitò possint debeatque tibi credere; nec habeant occasionem suspicandi rem fictè geri; raro tamè accidit, vt hoc vsu veniat. Nauarro tamen c. 18. n. 45. videtur durum, vt quis aliquando ad testes obligetur. Ratio ipsius est; quia si ne iuranti quidem contra seipsum credere velint, id ex malitia eorum prouenit; itaque mala opinio, quam retinent, censetur non amplius prouenire ex dicto tuo, qui illud fati efficaciter reuocasti, sed ex sua ipsorum malitia, qui sine vlla causa volunt malè de proximo sentire. Idem sentit Pet. Nauarra l. 2. c. 4. n. 378. Sed quod diximus, verius est, ob rationem allatam.

109 Aduerte tamen, si auditores nullam habentes probabilem rationem, nolint tibi siue iuranti, siue testes adhibenti fidem habere, ad nihil amplius te obligari; quia non amplius censeri causa istius prauæ opinionis, sed illorum peruerlitas.

Dico Secundò, Qui crimen occultum alterius manifestauit, quatuor modis potest famam restituere. Primò, si dicat se quidem tale quid narrasse, sed in eo fuisse mentitum, aut dixisse falsum. Hoc modo restitui posse probatur; quia etsi vno sensu dictum tuum falsum non fuerit, nempe quia erat conforme rei (verè enim commiserat crimen, quod eum commississe dixerat;) alio tamè sensu falsum fuit; idque dupliciter. Primò, quia non fuit conforme legi diuinæ, vt peccatum, quod in Scripturis vocatur mendacium, & falsitas: sicut omne opus bonum, quia conforme legi diuinæ, vocatur veritas. Secundò, Quia non fuit verum veritate publica, licet veritate occulta verum fuerit. Hoc modo reus, cuius crimen est occultum, potest negare se fecisse, quia non fecit publicè, vel ita vt teneatur fateri, & Iudex aliquè condemnans ex allegatis & probatis contra suam priuatam scientiam, pronuntiat illum reum & criminiosum, quamuis verè non sit; quia secundum publicam probationem talis est. Pari modo potest iste dicere, se dixisse falsum, vel mendacium, quia non est verum, secundum publicam scientiam: vt rectè Pet. Nau. l. 2. c. 4. n. 381. Verum, etsi hic modus sit valde bonus & efficax, tamen ad illud non teneris; tum quia non teneris te infamare, tamquam qui falsum crimen imposueris, cum verum dixeris; tum quia multi putant hunc modum illicitum, vt qui continere videatur mendacium: quorum sententia est probabilis, quamuis contraria sit probabilior.

Secundò, Si dicat deprehendisse, se fuisse deceptum, vel errasse: qui modus est etiam bonus: sed non tenetur eo vti; quia etsi fortasse hoc modo se non infamet, tamen videtur decipere auditores specie quadam mendacij: quod non tenetur facere, imò non potest, secundum Caietanum & Sotum.

Tertio, Si dicat se malè vel iniquè locutum esse de proximo, rogetque vt talem opinionem deponant, verum hic modus parum est utilis apud ingeniosos; inde enim magis confirmabuntur, illum

110 *Quatuor modi fama potest restitui.*

illum crimen commississe. apud simplices tamen sapè est vilis & usurpandus.

Quartò, Laudando infamatù, & honorificè de eo loquendo, vbi datur occasio. hic modus necessarius est, dum quis non vult vti primo, vel secundo, & tertius esset inutilis vel noxius; sic enim sensum ex vna parte tantumdem famam eius illustrare poterit, quàm ex altera obscuravit. Hunc tradunt Sotus l. 4. de iust. q. 6. art. 3. ad 4. Caiet. q. 62. art. 2. & 72. art. 3. Nauarr. c. 18. n. 45. & multi alij.

Petes, Teneturne infamator reuocare apud eos, quibus ipse non dixit, sed alij, qui ab ipso acceperant, v. g. narraisti tribus, illi verò narrant alijs.

111 Resp. Si ab illis tribus stipulatus est silentium, vel putauit omnino rem tacitam fore, non tenetur nisi apud eos reuocare; quia infamia per illos irrogata, censetur quasi fortuita respectu ipsius. Secus verò si aduertit probabile periculum vltioris infamiae; & maxime si crimen sit falsum, tunc enim si isti non restituant, tenetur tamquam causa: vt rectè Pet. Nauarra l. 2. c. 4. n. 443.

D V B I T A T I O X X I.

Vtrum heredes infamatoris teneantur ad fame restitutionem, si ipse eam non restituit.

112 **R**esp. & Dico Primò, Heredes loco defuncti non teneri ad fame restitutionem. Ratio est; quia hæc obligatio est merè personalis; (non enim est ad aliquid dandum, sed ad aliquid agendum) vt obligatio voti personalis, & restitutionis honoris, orta ex contumelia, quæ non transit ad heredes; cum nullo modo afficiat vel respiciat bona, in quibus ipsi succedunt, sed nudam personam.

113 Dico Secundò, Tenentur tamen ad reparationem damnorum, quæ ex infamia illa secuta sunt. Ita Nauarr. c. 18. nu. 45. & Adrian. quodlibet. 11. Ratio est; quia hæc obligatio non est purè personalis, sed afficit quodammodò bona infamatoris. vnde cum ea affectione seu obligatione perueniunt ad heredes: veluti si defunctus domum alterius per iniuriam incendiasset, heredes tenerentur damnum ex bonis illius rependere.

Dices, Quid si is, qui ratione infamiae damnum passus est, iam obierit?

Resp. Tunc restitutio facienda est heredibus ipsius, quia hi succedunt in omnia iura defuncti; sunt enim hæc veluti partes hereditatis.

Petes, Vtrum defuncto sit fama restituenda.

114 **R**esp. Affirmatiuè, quia fama est bonum, quod homo etiam post mortem censetur possidere. per hanc enim viuit quodammodò in memoria hominum: vnde maxime solent homines appetere famam post mortem, quasi per hanc consequantur quamdam immortalitatem.

D V B I T A T I O X X I I.

Vtrum is teneatur ad restitutionem fame, qui bona fide existimans esse verum & publicum, narrauit & infamauit proximum: Item quid si auditores de alio intellexerint.

115 **R**espondeo, & Dico Primò, Qui hoc modo proximum infamauit apud Superiorem

vel aliam, etiam si fraterna correptionis causa id fecerit, simul atque cognouerit errorem, tenetur ad restitutionem.

Probatur; quia qui damnum dedit iniustum in re aliena, etiam absque culpa, vbi cognouerit, tenetur illud reparare, saltem ex charitate, si potest. atqui hic damnum dedit iniustum in fama alterius, vt supponimus. ergo. Item, qui abstulit rem alienam iniuste, quamuis sine culpa, & solùm materialis iniustitia fuerit, tenetur eam restituere simulatque scierit iniuste se abstulisse. atqui hic abstulit iniuste materialiter ergo, &c.

Dico Secundò, Non tenetur eam restituere cum graui suo incommodo: vt, cum propria infamia, vel magno damno fortunarum. Probatur; quia sine culpa eam abstulit: ergo non tenetur cum suo graui damno eam restituere; sicut si deprehendas equum vel librum alterius apud te sine tua culpa, non teneris remittere magnis tuis expensis. Pari modo si damnum absque culpa intulisti.

Vbi Aduerte differentiam inter eum qui infamauit proximum cum culpa iniustitia, & eum qui sine culpa, quòd ille tenetur famam restituere, etiam cum detrimento fame suæ; sicut qui iniuste formali iniustitia damnum intulit, tenetur etiam cum æquali damno suo sarcire; hic verò non tenetur cum notabili damno, sed solùm cum modico, vt prudentia & charitas dictabit.

Dico Tertio, Si is qui ita infamatus est sine culpa infamatoris, interim aliquid damni patiatur, impediatur ab officio, beneficio, aut etiam priuetur, non tenetur alter ad restitutionem. Ratio est; quia non est causa huius damni, nisi quatenus est causa infamiae, ex qua hoc damnum est secutum. sed est causa infamiae sine culpa: ergo etiam sine culpa est causa damni inde consecuti; ac proinde non tenetur illud sarcire. Hæc ratio bene probat, si damnum illud secutum sit ex infamia priusquam ille suum errorem retificat, nam tunc sine vlla eius culpa sequitur.

Sed difficultas est, si ille, antequam damnum sequatur ex infamatione, agnoscat suum errorem, & reuocando quæ dixit, possit damnum auertere. Videtur adhuc non teneri, nam communis sententia DD. est, eum qui rem alterius absque sua culpa peremit, si inde non est factus ditior, non teneri ad restitutionem. quia neque ratione rei acceptæ, vt quæ non amplius extet: neque ratione iniustitæ acceptionis, cum in ea non peccauerit: neque ratione contractus, cum nullus interuenerit: quæ tria tantum sunt radices restitutionis ex iniustitia debita; vt patet ex dictis cap. 7. dubit. 3. Atqui iste absque sua culpa rem alterius, nimirum famam, peremit. ergo non tenetur lege iniustitia ad eius restitutionem: ac proinde neque ad reparationem damni quod inde secutum.

Dices, aliam esse rationem fame, aliam rerum pecuniarum estimabilium. illa enim solo verbo, absque vllius rei iactura, restitui potest: damnum verò aliarum rerum non potest absque similitudine rerum amissione sarciri. vnde in damno rerum merito lex iniustitia non obligat, quòd sine culpa datum est; ne homo sine sua culpa cogatur se rebus suis spoliare. secus tamen in damno fame, quod sine vilo detrimento sarciri potest.

Resp. Hoc argumētum bene probare, in damno fame esse maiorem obligationem charitatis; quia charitas

116
No tenetur cum graui suo incommodo.

117
Neque de damno secuto.

An teneatur de damno no secuto.

charitas magis obligat ubi malum minore incommodo potest tolli. non tamen videtur probare obligationem iustitiæ: hæc enim non pendet ex facilitate restitutionis, sed ex radicibus supradictis. Vnde etiam si solo verbo posset reparari damnum rerum absque culpa illarum, cum res est destructa; non tamen esset obligatio ex iustitia, sed solum ex charitate. Confirm. hæc sententia; si enim qui absque culpa aliquem infamavit, teneretur lege iustitiæ, etiam teneretur cum famæ suæ amissione. Iustitiæ enim lex obligat etiam cum bonorum eius ordinis iactura; vt patet in eo qui iniuste damnum in rebus vel in fama intulit: atqui iste non teneretur cum iactura suæ famæ: ergo non ex iustitia. Ob has rationes hæc sententia non videtur improbabilis.

118 Nihilominus contraria sententia mihi placet, nimirum eum qui sic infamavit, lege iustitiæ teneri ad restitutionem famæ cum errorem suum deprehenderit, si absque notabili incommodo suo possit.

Probatum Primò, Qui famam alterius lædit, potius est similis furi rem alienam auferenti, quam damnum inferenti peremptione rei: nam ex natura rei fama illius manet in eius potestate, quasi eam apud se retineat: vnde dicitur fama auferri, furti, restitui; sicuti res dicitur auferri à fure, detineri & restitui. atqui is qui rem alterius abstulit, & habet in sua potestate, teneretur ex iustitia illam restituere, simulatque cognouerit se iniuste abstulisse. ergo idem dicendum in fama.

Secundo, Qui ex errore dixit falsum testimonium, teneretur, si commodè potest, lege iustitiæ reuocare, ubi deprehenderit suum errorem: alioquin censetur intulisse grauem iniuriam, & poterit puniri in foro externo tamquam falsus testis. Ergo etiam qui ex errore infamavit.

Tertiò, Qui est auctor mali etiam absque culpa, longè strictiori iure teneretur illud emendare, si commodè potest, quam alius qui non est auctor. sed alius teneretur lege charitatis: ergo ille teneretur lege strictiori, quæ non videtur esse alterius virtutis quam iustitiæ.

Quartò, Etiam si consideremus talem non teneri lege iustitiæ ad reparationem famæ præcisè qua parte iam est perditam, tamen videtur omnino teneri ad impediendum damnum impendens, sicut qui absque culpa incendit stramina ædibus vicina, ubi aduertit periculum, teneretur lege iustitiæ cauere, ne serpat vterius, nè sequatur inde aliud damnum: & qui laqueum vel aliud instrumentum periculosum intendit, aut puluerem tormentarium certo loco posuit; teneretur, ubi aduertit periculum, impedire ne noceat; adeò vt si neglexerit, teneatur de damno secuto. atqui ex infamia ferè semper impendit damnum: tum quia ordinariè tamquam flamma quædam serpit vterius, iuxta illud Poëtæ,

Fama malum quo non aliud velocius ullum, &c. tum quia alios bonos successus in temporalibus & spiritalibus impedit.

Denique ratio est, quia quisque ex iustitia teneretur neminem lædere, & consequenter cauere, quantum commodè potest, ne ex sua actione vel opere, quod in ipsius est potestate, alteri nocuum inferatur.

Aduerte tamen eum qui absque culpa lædit, aut causam lædendi posuit, non teneri cum tanto

onere restituere, aut damnum impendens impedire, cum quanto teneretur is qui cum culpa iniustitiæ. par enim non est æquè grauari inculpabilem atque culpabilem, ceteris paribus. Vnde qui idè solum lege iustitiæ teneretur impedire malum aliquod, quòd ratione officij ad id obligentur, non teneretur cum pari suo damno, vt infra cap. 13. n. 70. dicitur. Iste autem qui absque culpa causam læsionis dedit, est similis illi qui teneretur ex officio; non autem illi qui ex culpa iniustitiæ. Ex quibus ad argumenta alterius sententiæ respondeas.

Dico Quartò, Si te narrante de aliquo, auditores alium intelligant quam tu velis, sicque illi oriatur infamia, teneris ex charitate ad restitutionem, si commodè potes, non tamen ex iustitia. 119

Prior pars patet; quia charitas postulat, vt damnum proximi auertamus & tollamus, si absque notabili incommodo possumus.

Altera probatur; quia tua narratio non est causa directa illius infamiæ, sed illorum praua intelligentia, qui imprudenter id ex verbis tuis colligunt. Aduerte tamen, si ea esset conditio & dispositio auditorum, vt ea spectata tale quid prudenter vel probabiliter ex verbis tuis videantur posse colligere, idque aduertat, teneris non solum lege charitatis, sed etiam iustitiæ, te explicare & infamiam auertere: quia et si narratione tua non des hominibus perspicacibus, vel circumstantias rei intelligentibus, iustam occasionem talis opinionis prauæ; das tamen istis rudioribus & rerum ignaris, vel alias opiniones finitras non improbabiler de tali viro concepras habentibus, coram quibus narras. sermones enim operantur pro capacitate & dispositione auditorum.

DYBITATIO XXIII.

Utrum Prælati non impediens infamatorum teneatur ad restitutionem.

120 Respondeo & Dico Primò, Prælati seu Superior non impediens externum, à quo videt infamari suum subditum, non teneretur, saltem ratione famæ, suo subdito ad restitutionem. Ita Sotus lib. 5. de Iustitia q. 10. art. 4. Ratio est; quia ex officio non suscipit defendendam subditi famam, sed salutem procurandam.

121 Dixi, non teneri saltem ratione ipsius famæ; quia videtur aliquando teneri ratione bonæ vitæ, salutisque spiritalis, subditi. nempe si bona fama putaretur necessaria, vel valdè commoda, ne ille licentius viuat: multi enim amisâ famam sunt impudentes ad peccandum, tamquam freno honestatis, quo coercerantur, sublato. Itaque cum Superior ex officio teneatur impedire ea quæ subditorum saluti aduersantur, tenebitur etiam impedire subditorum infamiam, & si neglexerit, bonam famam restituere.

122 Dico Secundò, Si non impediatur subditum, alteri non subdito detrahentem, cum facile potest, tenebitur ad restitutionem famæ, nisi subditus restituat. Probatum; quia ex officio incumbit illi subditum suum corrigere & impedire, ne alteri iniuste noceat: ergo si non impediatur eum facile possit, censetur causa moralis damni; sicut si Prætor non impediatur furta & larcocinia in ciuitate,

tate, tenebitur ad restitutionem, quia indirectè censetur causa.

Dico Tertio, Si tamen subditus in absentia Superioris famam alterius violauerit, non tenetur Superior eam restituere, subdito non restituente; modò quantum in se est compellat subditum ut restituat. Prior pars patet, quia non censetur tunc causa damni, cum absens non poterit impedire.

Secunda pars probatur; quia Superior ex officio tenetur compellere inferiorem, ne persistat in iniuria alteri inferenda, sicut ne primò illam inferat; atqui is qui infamavit, & non restituit famam cum possit, persistit in iniuria, eamque continuat; sicut is qui rem alienam detinet inuito domino: ergo Prælati tenetur eum compellere.

Petes, Qui Superiores hinc intelliguntur obligati?

123 Resp. Parentes respectu liberorum, quamdiu Superiorum regimini subsunt; Domini respectu seruorum; Superiores Regularium, Episcopi, & ex parte Parochi, quia hi etiam possunt suos subditos compellere: denique Principes & Magistratus. sicut enim hi tenentur contumelias impedire, ita & detractiones; maxime per libellos famosos, qui capitali sententia vindicantur, ut patet L. vnica. C. de famosis libellis. Non tamen tenentur cogere ad restitutionem famæ, nisi parte id iuridicè petente; nisi fuerint aliquo modo infamæ causa. sic enim vsus habet: ratio est; quia parte non petente, præsumi potest condonata.

Libelli famosissimi.

DUBITATIO XXIV.

Vtrum restitutio famæ possit condonari, præsertim à Prælate.

124 **R**espondeo, Restitutionem famæ, sicut & aliorum bonorum externorum, posse condonari, nisi fortè nobis sit necessaria, vel ad proximi ædificationem, vel ad vitandum scandalum, vel ad officium, quo proximo obstringimur, ritè obeundum. Vnde Infero Primò, Priuatim posse condonare hanc restitutionem, nisi fortè esset infamatus de crimine, vnde timeretur scandalum; (ut de hæresi;) vel eius infamia redundaret in familiam; tunc enim eam condonare, esset contra charitatem; condonatio tamen esset valida. Quod intellige, Si non alia ratione redundat in familiam, quam quòd ille infamis homo, dicatur esse illius familiæ; illorum frater, cognatus, &c.

Priuatim potest condonare.

125 Secundo, Si vir valdè vtilis bono publico, qui suis concionibus vel doctrina multum proderat Reipublicæ, condonaret restitutionem famæ, vnde postea impediretur fructus consuetus, peccaret contra charitatem: infamator tamen non amplius teneretur ex iustitia; ex charitate tamen teneretur, si commodè posset; quia tenetur ex charitate istud damnum Reipublicæ, cuius ipse causam dedit, auertere, tollendo causam.

126 Tertio, Si fama tua videtur necessaria ad rectam munens tui administrationem, non potes condonare. Excipio tamen duos casus. Primò, Si possis & velis officium deponere: tunc enim posses condonare sine peccato mortifero; ut patet ex dictis supra, & docet Soto lib. 4. de Iustit. qu. 6. art. 3. ad quartum.

Secundò, Si humilitate & alijs virtutum officijs facile hanc iacturam possis apud subditos farcire.

Sed quid si condonet re ipsa, nolens officium deponere, vel aliter suæ auctoritati consulere; eritne condonatio valida?

Respond. cum Soto supra, validam videri; quia ipse verè est dominus suæ famæ, non subditi. Neque per hanc condonationem facit iniuriam subditis; (nisi fortè infamia in ipsos redundaret) quia non habent lus, ut ipse suam famam conferret, nisi supposito quòd velit manere Superior, & alijs modis eam recuperare nolit: quorum vtrumque in ipsius arbitrio positum est. vnde non tam condonando restitutionem, quam volendo cum illa ineptitudine permanere in officio, iniuriam illis facit.

Dices, Pateris non potest condonare restitutionem bonorum, quæ sunt necessaria alendæ proli: ergo nec Superior restitutionem famæ necessariæ ad gubernandum subditos.

Resp. Primò, Negando consequentiam: quia pateris non potest cedere officio parentis, sicut Superior officio Superioris.

Secundò, Negando antecedens; (si consistamus præcisè in iure naturæ) quia potest mendicatio illis victum conquirere si velit; quòd si nolit, sibi imputet: non enim manet illa condonatioe absolute impotens ad prolem alendam.

Quartò, Si infamia tua redundet in alios, ita ut ipsi inde maneant infamati vel suspecti: tunc enim condonatio non videtur valere. Talis est infamia Religiosi, quæ redundat in Monasterium.

valdè enim læditur bonum nomen Ordinis, dum dicitur habere sceleratum Monachum. nam tota communitas quodammodo redditur plebi suspecta. Vnde etiam sæpè ingenti pecunia vellent hanc labem redimere. Nec obstat quòd Religiosus videatur dominus suæ famæ, ut dictum est cap. 4. dub. 5. (non enim per votum paupertatis renuntiat famæ & honori suo) quia non est dominus famæ Contentus, quæ per ipsius infamiam violatur. Talis etiam videtur infamia parentis, præsertim de crimine hæresis, prodicionis, vel alio simili, quæ redundat in liberos. Habentur enim viles; & inhábiles ad officia & dignitates. Idem dicendum de graui infamia filij vel filia, si adhuc sub cura parentum existant. imò etiam non existant: si tamen infamia illorum, parentes suspectos reddat: eadem enim in his omnibus ratio. Si enim mea infamia vel labes ex tua pender, non potes tuam sine meo consensu condonare. Secus si tua infamia non aliter redundet in me, quam quòd dicar habere fratrem vel cognatum sceleratum; ut dictum est num. 124.

DUBITATIO XXV.

Vtrum in restitutione famæ fieri possit compensatio.

Respondeo & Dico Primò, Non potest ita fieri compensatio infamæ, ut si alius te infamavit, tu vicissim illum possis infamare. Ratio est; quia est manifesta vindicta, quam nemo priuata auctoritate potest facere, reddere enim malum pro malo ut fiat æqualitas; solius est publicæ potestatis.

Dico

Potes aperi-
re aliorum
peccata.
132

Dico Secundò, Si quis te infamet, nec tu possis infamiam alia ratione auertere, potes aliquos defectus illius occultos aperire, ne ipsi fides adhibeatur. Ita Sotus supra, & alij passim, v. g. potes dicere, isti fidem non esse habendam, eò quòd aliàs in mendacio vel periurio sit deprehensus.

Probatur Primò, Quia quisque habet Ius tuendæ non solum vitæ, sed etiam famæ, cum iusta moderatione: (id est, sine qua, iniuria prohiberi nequit) ergo cum infamiam, quam ille per iniuriam tibi irrogare nititur, aliter prohibere nequeas, nisi criminibus eius satisfactis, potes ea patefacere. Secundò, Quia potes aperire crimen alterius ad vitanda tormenta tua, vel damna proximi: vt patet ex dubit. 8. & 9. ergo multò magis ad auertendum damnum, quod ipse criminolus tibi parat inferre. nam ratione iniuriæ amittit Ius quod habet, ne crimen eius occultum pandas.

132 Aduerte tamen Primò, Si criminis detectio non est utilis ad famam tuam defensionem, est iniusta; quia non est defensio, sed vindicta: vnde si tibi restituat, teneris illi vicissim ad restitutionem.

Contra charitatem.

Secundò, Si alia via famam tuam possis tueri, v. g. interposito iuramento, vel adhibitis testibus; erit contra charitatem, aperire crimen occultum ad fidem ei detrahendam; quia lædis illius nomen plusquam esse necesse. videri tamen possit non esse contra iustitiam; quia non teneris ex iustitia confugere ad istos modos: non enim ille ius habet, vt parcas nomini ipsius in defensione tui, cum ipse famam tuam iniuste oppugnet. non tamen potes plura in illum dicere, quam necesse sit vt ei fides non habeatur. communior tamen sententia DD. id vult esse contra iustitiam, quam & ego probo, auctoritate illorum ductus.

133 Potes vis
compensa-
tione, non
restituendo.

Dico Tertiò, Si tu alium iniuste infamasti, qui te antea infamauerat; non teneris ei ad restitutionem, si ipse tibi restituere nolit; sed potes vt compensatione, seruata tamen æqualitate, quantum fieri potest. Est contra Nauarrum cap. 18. n. 47. & Caiet. q. 62. art. 2. & Petrum Nauarum c. 4. nu. 395. Sed nostra sententia est verior, eamque docet Adrian in 4. q. panult. de restit. §. Circa prædicta. Sotus lib. 4. q. 6. art. 3. ad 4. Iosephus Angles in 4. de restit. fame, dubio 3; Tolet. lib. 5. cap. 70. & alij.

134

Dixi, seruata æqualitate; quia si tu intulisti ei multò grauiorem infamiam, diuisibilem tamen, detegendo plura crimina, teneris ad restitutionem, donec damnum à te illatum, sit æquale damno quod ipse tibi intulit. Probatur, Quia in rebus temporalibus, quando Iura sunt paria, si alter non vult tibi seruare Ius & soluere debitum, nec tu teneris illi seruare & satisfacere; vt patet in debitis pecuniariis. atqui fama est bonum temporale, cuius sumus domini: ergo est eadem ratio. Idem videtur dicendum, quamuis Iura non sint paria, si infamia, quam intulisti, non posset per partes restitui: (vt si illum de grauiori crimine infamasti, quam illè te) tunc enim eam instar pignoris detinere potes; vt eum ad restitutionem compellas; & ipse sibi inquit quòd non restituas. sicut si annulum aureum habeas ab eo, qui tibi debet tres Philippicos; potes retinere instar pignoris, vt cogas ad solutionem.

135 Obiectio
Nauarri.

Dices cum Nauarro, Damnum famæ à te illatum, per reciprocum damnum non tollitur, sicut debitum pecuniarium vnus, tollitur per debi-

tum reciprocum alterius: ergo est dispar ratio.

Resp. Erii damnum à te illatum non tollatur per infamiam tibi vicissim illatam, tamen tollitur debitum sarcienti illius damni, si alter sarcire nolit quod à se illatum est: quod etiam vsu venit in damnis fortunarum. si enim tu incendiisti ædes Petri, & Petrus vicissim tuas, non tollitur per hoc damnum à te illatum Petro; sed tollitur debitum satisfaciendi Petro, propter compensationem.

Hinc patet, compensationem hanc fieri posse etiam altero inuito, si ipse nolit restituere: multò ergo magis mutuo consensu, contra Caietanum. Quæ omnia intelligenda sunt de iis, qui possunt facere condonationem infamiae sibi irrogata; nempe quorum infamia non pertinet ad subditos vel socios: vt patet ex dictis dub. 24. inter tales enim non potest fieri compensatio, propter iniuriam quæ subditis vel sociis fieret.

Potes, Vtrum possit fieri compensatio infamiae cum damno fortunarum. v. g. intulisti Petro damna in fortunis, & ille te grauius contra iustitiam infamauit; vtrum possis illi denegare damnorum restitutionem, si ipse nolit tibi famam restituere.

Resp. Probabile est hanc compensationem fieri posse; quia probabilis est ea sententia, quæ asserit infamiam pecunia esse compensandam, quando in suo genere non restituitur. Itaque si ille non velit, vel non possit eam in suo genere compensare, possit tamen pecuniâ; licitum tibi est pro ea, pecuniæ certam summam, iudicio prudentis arbitrandam, exigere; ac proinde denegare debita vsque ad illam summam. Idem etiam in altera sententia locum habet, quando famæ restitutio est possibilis, & infamator non vult eam restituere; tunc enim Iure pro ea pecuniam exigere potes, seu potius pro redemptione obligationis restituendi. Secus tamen in hac sententia, si restitutio famæ esset impossibilis; tunc enim nihil pro ea exigere posses, nisi fortè competeret tibi actio iniuriarum, pro cuius cessione aliquid pacisci potes.

136
Cum dam-
no fortu-
narum.

DVBITATIO XXVI.

Quenam excusant famæ restitutionem.

Respondeo Primò, Iusta condonatio, id est, quæ ab eo facta est, cuius infamia non redundat in alios. vt patet dub. 24.

137
Excusan-
tia resti-
tut. fama.

Secundò, Iusta compensatio: vt si ab eo, quem infamasti, pari modo sis infamatus. vt patet dubit. 25.

Tertiò, Si fama alia ratione iam sit recuperata. dubit. 17.

Quartò, Si infamia prudenter existimatur abiisse in obliuionem; tunc enim non teneris, siue falsum imposueris, siue verum. dub. 18.

Quintò, Si crimen occultum, quod aliquibus dixisti, alia ratione fiat publicum, tunc enim amittit Ius restitutionis. dub. 13.

Sextò, Si restitutio sit impossibilis. dubit. 15. & 16.

Septimò, Si non possit fieri sine periculo vitæ. dubit. 15.

Octauò, Si non possit fieri sine amissione famæ, quæ sit longè maioris momenti: vt si prælati, vel vir illustris infamauit plebeium, non

138
Si amitten-
da fama
maioris
tenc-
momenti.

tenetur cum iactura sui nominis reuocare; sed sufficit vt illum laudet in eo genere virtutis, vbi infamauit. quod si sic videatur non satis restituta, reliquum poterit pecunia compensare arbitrio prudentum, vel potius remissionem restitutionis pecunia impetrare; si tamen commodè possit, alioquin non tenetur. Ratio est; quia ille plebeius non potest cum ratione exigere, vt ille famam suam tanti momenti amittat; sed debet esse contentus laude, humanitate & muneribus pecuniarijs ex arbitrio prudentum. Ita Sotus lib. 4. qu. 6. art. 3. ad quartum. Toletus lib. 5. cap. 70. Corduba lib. 1. q. 33. art. 2. Couar. ad regulam Peccatum, 1. p. num. 8. §. Tertio, adultera. & alij.

Nonò, Si bona fide persuasus esse verum & publicum, narraſti, nec possis sine damno famæ tuæ restituere. dubit. 22.

Decimò, Si reuera nulla fuit infamia secuta, eò quod infamator esset nullius fidei, (quod sæpè accidit) vel quia illi, apud quos infamauit, sciebant similia; ita vt infamia non fuerit notabiliter aucta.

DVBITATIO XXVII.

Vtrum honor sit restituendus, & quo modo.

139
Honor lædi dicitur.

Notandum est, Honorem lædi contumelias, irrisione, sannis, alapa inflicta, alijsque similibus modis. sicut enim honoramus aliquem edito signo, quo testemur eius excellentiam, nosque eum magnificare, cum quadam nostri submissiōne: ita honorem lædimus edito aliquo signo, quo testemur eius vilitatem, nosque illum contemnere, quod fit modis enumeratis.

Dico Primò, Qui iniuste alterius honorem lædit, tenetur ad restitutionem seu satisfactionem, siue id publice coram alijs, siue priuatim fecerit coram illo solo. Est communis DD. Prior pars patet, quia fecit veram iniuriam contra Iustitiam commutatiuam.

Dices, Alter nullum accepit damnum ex contumelia, præsertim si nemo alius id aduertit; ergo nihil restituendum.

Resp. Esto, non acceperit damnum, tamen illata est ei verè iniuria; vnde teneris saltem ad satisfactionem, si nolis hoc vocare restitutionem. quod confirmatur illa sententia Domini, Matth. 5. *Qui dixerit fratri suo, Fatuo, (id est graue conuiuium) reus erit gehenna ignis; & subiicit Dominus; Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo.* vbi manifestè Dominus exigit satisfactionem, etiam pro contumelia priuata.

141
Dammum dignitatis.

Respondeo Secundo, Inferri etiam damnum quoddam hominum æstimatione, non fortunatum, sed dignitatis, dum enim contumelia afficis, veluti labem quamdam dignitati irrogas, eamque quantum in te est, viliozem reddis. Vnde contumelia affecti, dicunt honorem & dignitatem suam, læsam & imminutam. Hanc autem læsionem tantum æstimant, vt sæpè damna fortunarum grauissima præoptent; vnde etiam solent maxima indignatione ob hanc iniuriam commoueri.

142

Dico Secundo, Omissio honoris debiti super-

rioribus vel aequalibus, non est contra Iustitiam commutatiuam, sed contra virtutem obseruantie: vnde per se non obligat ad restitutionem. Patet, quia aliud est non honorare, aliud contumeliam irrogare.

Omissio honoris.

Dixi, per se; quia fieri potest, vt ratione alicuius contumeliæ interpretatiue, quæ illi omissioni coniuncta est, obligeris; vt si alijs honorantibus Episcopum, vel Pastorem prætereuntem, tu illum sine vilo honoris signo impudenter aspicias.

Dico Tertio, Qui in alterius absentia aliquid fecit vel dixit apud alios in eius contumeliam, tenetur apud eundem restitutionem facere, si probabile est aliquid honori ipsius apud eos detractum. Patet ex ijs, quæ sunt dicta de fama. si enim in animis eorum, dignitas ipsius imminuta est, ibi quoque instauranda est.

143

Dico Quarto, Varij sunt modi honoris restituendi: ex quibus is tantummodò est necessariò adhibendus, quo iudicio prudentis, satisficit honori violato. Hæc propositio per se patet, & docet eam Caiet. opusc. 31. resp. 13. dub. 5.

Modi restituendi honoris.

Primò, Restitui potest honor amica & honorifica salutatione aut compellatione; & hic ferè sufficit Prælati & Superioribus erga inferiores: & viris nobilibus erga plebeios, vt rectè Caiet. q. 72. art. 3. non enim tenentur ij ad eò se demittere, vt veniam petant; quod expressè D. Augustinus docet in sua Regula, de Superioribus.

144

Secundò, Adhibendo ad mensam, dando locum honorificum, propinando, &c. qui modus sæpè sufficit, etiam inter eos qui sunt paræ conditionis.

Tertio, Petendo veniam: qui modus est efficacissimus; quo debent vt inferiores erga Superiores, & sæpè etiam æquales inter se; nam si læsus hæc satisfactionem iuste exigat, (vt si graui contumelia affectus fuerit) nec aliam velit admittere, tenebitur alter veniam petere, si sit inferior vel æqualis.

Notandum Primò, Fieri posse, vt non sufficiat venia petitiō; vt si atrox iniuria viro nobili illata sit; tunc enim potest exigi maior humiliatio, v.g. vt flexis genibus cum fune in collo veniam petas, sed qui iniuriam intulit, non tenetur eam præstare ante sententiam Iudicis. sic enim moribus Gentium est receptum, vt etiam pro summis iniurijs non teneatur quisquam sponte maiorem satisfactionem exhibere, quàm humilem veniæ petitionem cum signis doloris. Quod si alter maiorem exigat, eam per Iudicem curet imponi vel infligi.

145
Si iniuria atrox.

Dices, satisfactio exhibenda est ad æqualitatem;

Resp. Satisfactio pro iniuria dupliciter potest esse æqualis iniuriæ. Primò exactè, ita vt gratiam non habeat admixtam. & hæc quia valde difficilis est, infligenda est per Iudicem. Secundò, quædam proportione. sic vt tota ferè nitatur gratia condonantis: & hæc consistit in humili veniæ petitione, signisque doloris, estque præstanda, etiam ante sententiam.

Notandum Secundò, Si petas veniam omnium iniuriarum, & alter eam concedat, non censeri condonatas, nisi eas iniurias, quas verisimiliter intendit condonare. Itaque si aliqua illum læset, quam si nosset, nollet sine satisfactione condonare, non censetur eam condonasse; quia ignorantia condonationem reddit inuoluntariam.

146